

Deprem Alanlarının Yeniden İnşasında Yer Duygusunun Etkisi: 6 Şubat 2023 Depremleri Örneği¹

Serenay ALKAN² Nurettin ÖZGEN³

Başvuru Tarihi: 13.09.2024

Kabul Tarihi: 29.01.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın üç temel amacı vardır. Birincisi, 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen depremleri bizzat deneyimleyen bireylerin yer ve aidiyet duygusuna ilişkin temel bağlamı ve değişimleri analiz etmektir. İkincisi, depremi doğrudan deneyimleyen katılımcıların, yaşadıkları yere ve coğrafi çevreye yönelik aidiyetlerinin değişip değişmediğini anlamak ve yer duygusuna ilişkin bağıntıları çözümlenmektedir. Üçüncüsü, katılımcıların sahip oldukları bu duygu durumlarının, deprem sonrasında, yaşamsal mekânların (konut-barınma ve kamusal alanlar dâhil) inşasına ne tür etkide bulunabileceğine dair değerlendirmelerde bulunmaktadır. Depremlerin neden olduğu can kayıpları ve çok boyutlu sosyomekansal yıkımların yansımalarını çözümlenmek, depremzedelerin yaşadıkları 'yer'lere ilişkin duygusal bağlılıklarının analiz edilmesi açısından önemli bir gereklilik sayılabilir. Çünkü depremzedelerin yaşadıkları mekânlara attıkları anlam ve önem, bilişsel bir kurulumdan ziyade, daha çok duygu yüklü anlamlarla yer duygusu ve aidiyetinin baskın olduğu bir alana dönüşebilmektedir. Bu kapsamda nitel araştırma desenine göre tasarlanarak on bir (11) depremzedenin görüşlerinden yararlanılmıştır ve elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak depreme maruz kalan illerin yeniden inşasında bölgesel ve yerel bağlamların kendi dinamikleri içinde yer duygusuna bağlı yer aidiyetinin dikkate alınarak inşa edilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yer Duygusu, Yer Aidiyeti, Yere Bağlılık, 6 Şubat 2023 Depremleri

1 Bu çalışma için Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 08/08/2024 tarih, 17 toplantı sayısı ve 240 karar numarası ile etik kurul kararı alınmıştır.

2 Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümü, serenayalkan@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3215-4189

3 Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, nozgen@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9191-1579

The Effect of Sense of Place and Its Belonging in the Reconstruction of Earthquake Areas: Example of February 6, 2023 Earthquake

Serenay ALKAN⁴ Nurettin ÖZGEN⁵

Submitted by: 13.09.2024

Accepted by: 29.01.2025

Article Type: Research Article

Abstract

There are three main objectives aimed at in this study. The first is to analyze the basic context and changes regarding the sense of place and belonging of individuals who personally experienced the earthquakes that occurred in the Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş on February 6, 2023. Secondly, to understand whether the sense of place and belonging to the geographical environment of the participants who directly experienced the earthquake have undergone changes and to analyze the correlates of the sense of place. The third is to make evaluate how these emotional states of the participants may affect the construction of vital spaces (including housing and public spaces) after the earthquake.

Analyzing the reflections of the loss of life and multidimensional sociospatial destruction caused by earthquakes can be considered an important necessity in terms of understanding the emotional attachment of earthquake survivors to the 'places' they live in. This is because the meaning and importance that earthquake survivors attribute to the places where they live can turn into a space where the sense of place and belonging are dominant with more emotionally charged meanings rather than a cognitive instillation. In this context, the opinions of eleven (11) earthquake survivors were used by designing the study according to qualitative research design and the obtained data were analyzed with the content analysis technique. As a result, it is emphasized that in the reconstruction of provinces exposed to earthquakes, it is necessary to build regional and local contexts within their own dynamics, taking into account the sense of place and belonging.

Keywords: *Sense of Place, Place Belonging, Earthquake Survivors, Kahramanmaraş, February 6, 2023*

⁴ Ankara University, Graduate School of Social Sciences, Dept. of Geography, serenayalkan@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3215-4189

⁵ Ankara University, Faculty of Language, History and Geography, Dept. of Geography, nozgen@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9191-1579

Giriş

Enerjisini yerkürenin içinden alan depremler, farklı büyüklük ve şiddet derecesine göre oluşan- hissedilen sarsıntılardır. Bu sarsıntılara bağlı olarak çeşitli yıkımlara ve en önemlisi de can ve mal kayıplarına sebep olan bir doğa olayıdır. Fakat depremin afete dönüşmesine sebep olan “insan”dır. İnsanın “doğa yasaları”na ve dolayısıyla bilimsel gerekliliklere uygun olmayan pratikleridir (Meteoroloji Mühendisleri Odası, 2023; Biswas, 2023) Aynı zamanda afet riskinin eşitlikli dağılımı ve iktidar ilişkileridir. Bilimsel gerekliliklere ve dolayısıyla deprem koşullarına uygun inşa edilmeyen yapılar, depremleri afete dönüştürebilmektedir. Bu durum, telafisi güç olan can ve mal kayıplarına neden olabilmektedir. Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat 2023 tarihli deprem bunun tipik örneklerindedir. Depremin afete dönüşmesi, can ve mal kayıplarına dair gelişen olumsuz süreçler, bireysel ve toplumsal ölçekte farklı psikolojik tahribatların yanı sıra, yeni duygu durumlarının gelişmesine de yol açabilmektedir. Afetten kurtulma ya da kurtarıma süreçleri; ilk yardım, sağlık, barınma, gıda, hijyen, ekonomik durum, ulaşım ve eğitim gibi temel yaşamsal gerekliliklerin kesintiye uğramasına neden olabilmektedir. Bu kesintiler, toplumsal yaşam direncinin zayıflamasına ve bireylerin ruh sağlığının bozulmasına kadar derinleşebilir. Hiç şüphesiz yaşam için gerekli olan, maddi varsıllar da (hayatı idame ettirecek hemen her şey) can kayıpları kadar olmasa bile hayatın devamı açısından önemli ve gereklidir.

Depremin neden olduğu fiziksel yıkım ve ruhsal tahribatlar, depremzedelerin yaşadıkları yer ile içsel veya duygusal bir yakınlık durumunu sekteye uğratabileceği gibi pekiştirebilir de. Çünkü can ve mal kayıpları sonrasında depremzedeler, deprem yerlerini *-zorunlu ve geçici bir süreyle-* terk etseler bile, bu yerler ile kurdukları duygusal bağ ve geliştirdikleri yer aidiyeti ve bağlılığı nedeniyle bu “yere” dönüş sağlayarak yaşama tutunmaya devam edebilirler. Dahası, bu yer değiştirmelerin/geri dönüşlerin nüfusun ülke genelindeki coğrafi dağılımını etkileyen olumsuz gelişmeleri kısıtlayacak politik bir önlem olarak da değerlendirilebilir. Depremzedelerin yer ile kurdukları duygusal bağ ve yer duygusuna yönelik yer aidiyetini çözümlenmek, deprem alanlarında yürütülen yeniden inşa mekanizmalarının geliştirilmesine katkı sağlayacak şekilde kullanılabilir. Böylece, depremzedelerin yer duygusu ve aidiyetinin gelişmesinde etkili olan unsurlardan da yararlanarak, yaşamsal alanların yeniden inşası için en uygun mekanizmalar kullanılarak hayata geçirilebilir.

Depremlerin neden olduğu can kayıpları ve çok boyutlu sosyomekansal yıkımların yansımalarını çözümlenmek ve depremzedelerin yaşadıkları “yer”lere ilişkin duygusal bağlılıklarını analiz etmek için önemli bir gereklilik sayılabilir. Depremzedelerin yaşadıkları mekânlara atfettikleri anlam ve önem, belirgin değişimlerle bilişsel bir kurulumdan ziyade, daha çok duygu yüklü (Yıldırım ve Bilgili, 2024) anlamlarla *yer duygusu ve aidiyetinin* baskın olduğu bir alana dönüşebilmektedir. Başka bir ifadeyle depremzedeler için fonksiyonel bir bağlam olarak mekân kavramı tedrici bir değişimle “yer”e dönüşebilmektedir. Yıkılan bir konutun maddi değerinin yanı sıra, bu konutta geçirilen yaşam öyküsüne dair detaylar, sevdikleriyle birlikte geçirilen yaşamsal kesitler, deneyimler ve duygu yüklü hatıralar da önemli ve derinlikli izler bırakabilir. Bu tür değişimler, hayatın gündelik akışına önemli ölçüde yansır ve mekânı ‘yer’e dönüştürür. Mekânı ya da meskeni, duygu yüklü anlamlarla öznelleştirir (Geçkili, 2015; Tatlı, 2023b; Dinç, 2024; Ar, 2021). Bu durum, depremzedelerin sosyoekonomik ve politik bir fonksiyonel (mekânsal) bağlamdan ziyade, duygu yüklü, içsel ve psikososyal eksenli bir alana (yere) evrildikleri anlamına da gelir. Bireyi nüvesine alan bu tür *-durum ve ihtiyaca ilişkin-* bilişsel ve duygu yüklü etkileşimler, birlik ve beraberliği önceleyen bir yönelim sunar, toplumsal kimliğin ve sosyal ilişkilerin yapılanmasında da etkili bir yönelim olabilmektedir. Böylelikle, konforlu yaşam koşullarına sahip olmak için beslenen ve yürütülen onca hırs, rekabet ve mücadele yerine, toplumun kenetlenmesi ve birlikteliğinin öncelenmesi, bu tür olumlu ve duygu yüklü paylaşımların gelişmesi için de uygun bir zemin oluşturabilir. İnsanı merkeze alan bu yönelimin, aynı zamanda Hümanist coğrafyaya kapı araladığını da ayrıca belirtmek gerekir.

Depremlerin sebep ve sonuçları itibarıyla afete dönüşmeleri, sosyal bilimlerde olduğu gibi, beşeri coğrafya açısından da önemli ve araştırılmaya değer bir alan olarak dikkat çekmektedir. Deprem ve sonrasında nüfusun *yer ve mekân* ile kurduğu bağıntı, etkileşim ya da cereyan eden çeşitli sonuçlar önemli ölçüde sosyal ve beşeri coğrafya disiplinine dâhil edilmesi gereken tematik alanlardandır. Son çeyrek yüzyılda bu

tür eğilimlerin peyderpey gelişim gösterdiği söylenebilir. Nitekim 2000'li yıllar ve öncesine ait deprem araştırmalarının genel odağı büyük oranda depremin fiziksel etkileridir. Sosyal ve mekânsal etkiler ikinci plân unsurlar olarak kalmıştır. Oysa depremlerin fiziki ve ekonomik sonuçlarının yanı sıra din, etnisite, topluluk ağları üzerinden şekillenen sosyal süreçlerinin incelenmesi de gerekmektedir. 1939 Erzincan depremi sonrası kentin yeniden kurulduğunda yer seçimi için gönderilen jeoloji heyeti (Yıldız ve Dursun, 2021) depremin fiziksel etkilerine dikkati çekse de karşıt görüşler depremin sosyal ve mekânsal etkilerine işaret etmiştir (Aldrich, 2012). 12 Mayıs 2008 Çin Sichuan eyaletinin Wenchuan depreminde topluluk duygusu ve topluluk ilişkileri inşa edebilmenin yaşam memnuniyetini artırdığına yönelik bulgular (Wang and Li, 2020) depremin sosyal çıktılarında biri olarak tanımlanan çalışmalara örnek verilebilir.

Deprem temalı çalışmaların, iki farklı araştırmacı grubu tarafından çalışıldığı görülmektedir. Bunlardan *ilki* depremin teknik yönünü inceleyen jeologlardır. İkincisi, depremin sosyal ve ekonomik boyutlarını inceleyen sosyal bilimcilerdir. Bu noktada sosyal ve beşeri sermayenin etkisi önem kazanmaktadır (Aldrich, 2012; Behera, 2023; Mutch, 2023). Birey ve topluluk aidiyetini artıran unsur olarak sosyal sermayenin ve bireyler arası ilişkilerin, depremin insanlar üzerindeki etkilerini kontrol etme ve aidiyet duygusuna ilişkin süreçlerin gelişmesinde (aile fertlerinin toparlanması gibi) de etkili olduğu görülebilmektedir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremin, insanların özel, toplumsal ve gündelik yaşamlarına dair birçok örüntüyü etkilediği ve zararlar verdiği, harabeye dönüşen birçok yerleşim birimi örneklerinden anlaşılabilir. Bu ürkütücü manzara, aynı zamanda zorunlu yerinden edilmeyi ve bireylerin yer duygusuna bağlı aidiyetini zedelemiştir. Çünkü aidiyetin inşa edilebilmesi için bireyin güvenlik ihtiyacının (Aliğaoğlu ve Yılmaz Çıldam, 2017), dayanışma ağlarının, barınma ve korunma ihtiyacının sağlanması gerekmektedir (Ayhan, 2022). Aynı zamanda bireyin yerle özdeşleşmesi, yerlerden alınan doyum, eşyalarla kurulan bağ (Alakuş ve Erdoğan, 2023), yere aşinalık kazanmak, alışkanlıkların tekrarı ve yapıları kendisi (Erdoğan ve Birol, 2021) bu noktada aidiyetle iç içe geçmektedir. Bu faktörlerin insanlara sağlıklı şekilde sağlanamaması, hem fiziksel mekân yapılarının hem de sosyo-mekânsal ilişkilerin ürettiği aidiyetin kurulumunu ve devamını tehlikeye atmaktadır. Deprem sonrasında bireyler, anksiyete geliştirebilir ve çaresizlik duygusu etkisinde güvende hissedemeyebilirler (Yılmaz ve Karaaziz, 2023). Duygularla birlikte kaybolan ya da yok olan 'yerler,' bu yerlere sahiplenmiş ve içselleştirerek uyum sağlamış bireylerde travmatik etkiler bırakarak ve bellek kaybına yol açabilmektedir. Bunun nedeni depremin insanların nesnelere, diğer insanlarla ve yerler ile kurdukları bağı yinelemesini engellemesi ve anıları kaydederek aidiyetini tazelemesinin önüne geçmesidir. Sadece bugünün değil, geçmişin (çocukluk yerleri gibi) izlerini zayıflatması bakımından zamansal (Tatlı, 2023a) bir anlam taşımaktadır. Bu durum iki farklı davranışı üretebilmektedir. Bunlardan *ilki* depremi hatırlatan unsurların acı verici deneyime dönüşmesinden ötürü gösterilen kaçınma davranışdır. İkincisi, aidiyetin izlerinin silinmesini engelleme çabası olarak görülen yaşananların tekrar tekrar anlatılmasıdır (Kırman, 2023). Her iki durumda da yaşanan acı deneyimlerle bellek baskılınsa da deprem sonrasında yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin güçlendirilmesinin bir diğer yolu olabilir. Yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti üzerinden, çeşitli yaşam alanlarının (kent, kasaba, mahalle, köy, mesken vb.) sosyal ve fiziksel yeniden inşası için stratejiler geliştirilebilir (Kalkan, 2019). Bu bağlamda, 6 Şubat depreminden etkilenen illerin yeniden inşasında bireylerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen faktörlerin, kentin sosyomekânsal inşa sürecine kılavuzluk edebileceğine ilişkin yollar aranmalı ve buna ilişkin süreçler işletilmelidir. Deprem sonrası yeniden inşa edilecek yerlerin ve yerleşim birimlerinin, depremedelerin aidiyet yitimini en aza indirecek, mevcut düzene katılımlarını sağlayacak çok boyutlu psikososyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal çözümleri hümanist bir perspektifle (Dinç, 2024; Özgür, 2021) ortaya konması önemli bir veçhe olabilir. Çünkü hümanist perspektif içseldir, öznel ve biriciktir. Bireyin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini içeren bu durum aynı zamanda yeni bir coğrafi planlamanın (nüfusun dağılışımdan arazi kullanımına kadar birçok bağıntıyı kapsayacak şekilde) yürütülmesi için önemli bir yapılanmaya zemin oluşturduğu da unutulmamalıdır.

Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

Coğrafya biliminin paradigmatik yaklaşımlarından biri de hümanist coğrafyadır. Bu yaklaşım, coğrafi mekânın insan varlığını ve ilişkisel faaliyetlerine dayalı özelliklerini nasıl etkilediğini anlamayı amaçlar. Odağında iki temel kavram var: İnsan ve *Yer*. Bu yaklaşımda amaç, insanın yaşam koşullarını daha iyi anlamak, çözümlenmek ve coğrafi özelliklere yönelik görüngüleri (fenomenleri) ortaya koymaktır. Bu nedenle hümanist coğrafya, yer bilimi kapsamında değil; beşeri dünya resmini öznel bir bakış açısıyla ele alan sosyal ve beşeri bilimler kapsamında yer almaktadır (Özgen, 2010, s. 8; 2022b, s. 235). Bu bakış aynı zamanda insanın yerle olan etkileşiminin özüne inmeye çalışan fenomenolojik yaklaşımdan temellenmektedir (Özgür, 2021). 20. yüzyılın ilk yarısında Edmund Husserl tarafından kullanılan fenomenoloji kavramı, bilincin tecrübe ettiği fenomenin/görüngünün “öz”üne ulaşarak, öznenin dış dünyaya dair algı ve deneyimleri görmesi ve anlamlandırmasıdır (Özgen, 2022b, s. 238).

Hümanist coğrafyada temel amaç anlamın özüne ulaşmaktır. Öznel ve biricik bir düşünsel kurulumla sahip olan bireyin yerle kurduğu anlamın da aynı şekilde öznel ve biricik olduğuna dair eğilimler özellikle vurgulanır. Benzer şekilde Ley (2014, s. 50) de bu yaklaşımın doğasını, üç başlıkta özetlemektedir:

- Antroposantrizm (teoride, insan bilincinin önemli bir yere yerleştirilmesi)
- İç öznellik (deneyimin içsel toplumsal doğası)
- Çevre

Ley’in tarif ettiği bu üçlü tanımlama formu, insan merkezli ve içsel deneyimin çevresel formlarla etkileşimi vurgulanır ve dahası, öznenin eylemini hep birlikte belirleyen yaratıcı “için” güdülerine, tepkisel “sebepleri nedeniyle” dışsal olasılıklara da dikkat çekilir. Yani yer kavramına yüklenen anlam, aslında “yerin” çevreden ayrı düşünülmemeyeceğidir. Yi-Fu Tuan’ın yaklaşımıyla ise yer, aslında bir özne için bir nesne işlevi görmektedir (Ley 2014, s. 52; Tuan, 1974). Yi-Fu Tuan’ın *yer sevgisi (topophilia)* ve *yer korkusu (topophobia)* kavramları, insan-mekân ilişkisini anlamada hümanist coğrafyanın temel taşlarından biridir. Yer sevgisi, aidiyet, estetik ve nostalji gibi pozitif deneyimlerle şekillenirken; yer korkusu, tehdit, belirsizlik ve kontrolsüzlük gibi faktörler ile ilişkili olsa da bazen yer sevgisi bazen de yer korkusu mekâna yönelik aidiyet duygusunu pekiştirebilmektedir. Bu iki kavram, mekânın anlam ve duygu ile yüklenmesinin önemini göstermesinin yanı sıra bireyin mekânsal aidiyetini ve yabancılaşmasını anlamak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda, Tuan’ın kavramsal ikiliği, bireyin fiziksel çevresini nasıl deneyimlediğini açıklamada önemli bir araçtır ve aynı zamanda mekânsal pratikler, kimlik ve aidiyet çalışmaları için sağlam bir teorik zemin sunmaktadır. Bu kapsamda yerle ilgili oluşan müspet ya da menfi duygu durumlarına ilişkin çalışmalar hümanist coğrafyanın başlıca inceleme konularındandır. Bu nedenle hümanizm, insan benliğinin özünü ve aklını temel alan etik, adalet, ahlak, değer, ilgi ve bunların temsiliyetini savunan, toplumsal yapının müspet gelişimi hususunda ilgili alanlara sorgulayıcı ve bilimsel yaklaşımlarla odaklanır. Buna karşın, metafizik ve mitolojik söylemlere dayalı doğüstü yaklaşımları yadsıyan bir düşünce akımı olarak ortaya çıkmıştır (Özgen, 2022b, s. 233). Dolayısıyla bireylerin ve çeşitli toplumsal yapıların yer ile kurdukları müspet ya da menfi etkileşimlerde, özellikle duygusal yakınlık ve psikolojik kırılma durumlarından etik ve değer yargılarına kadar hemen her tema, hümanist coğrafyanın (Tuan, 1979; Tuan 1977) ilgi alanına girmektedir.

Bu çalışma, genellikle fiziksel yıkımlarla karakterize edilen depremlerin bireylerin yer duygusu ve aidiyetleri (duygusal tepkilerin ve değişen yer pratikleri) rehberliğinde ve yer odaklı inşa biçimlerine yönelik bir anlayışı geliştirmek amacıyla hümanist coğrafya yaklaşımı üzerinden bina edilmiştir. Çalışmada, depremzedeler üzerinden ve hümanist yaklaşım ile yapılan (dırıl)an, bireylerin bağlandıkları yerlere attikleri anlamlara, ortak deneyimlere (Relph, 1976), duygulara, algılara, yaşam koşullarının anlaşılır kılınmasına, kültür ve pratiklere odaklanarak insana içkin duyumsamalar çerçevesinde bir bakış sunmaktadır (Entrikin, 1976). Bu bağlamda, depremin fiziksel etkilerinin yanı sıra, sosyal ve özellikle beşerî boyutlarının dikkate alınması,

yaşamsal süreçlerin yeniden inşası için önemli bir gerekliliktir. Çünkü deprem ve sonrasında depremzedelerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti ve yaşadıkları deneyimlere (Köşker, 2018) bağlı gelişen duygusal tepkiler, aynı zamanda inşa edilen yeni sosyomekânsal alanlar için de farklı anlam ve çıkarımlara kapı aralayabilir ve en önemlisi de toplumsal talepler için çözümler üretilebilir. Bu nedenle araştırmanın temel kavramlarından biri de “yer”dir.

Yer kavramı birçok anlamı barındırır. Basit ve öz bir ifadeyle “duygu yüklü anlamlar” şeklinde tanımlanabilir. Genellikle farklı konu ve anlamlarda kullanıldığı için, Hayden (1997) tarafından “*kapağını kimsenin kapatamadığı çok dolu bir bavula*” benzetilir. Benzer şekilde Özgen (2020, s. 32-33) de yer kavramının yaygın ve elastiki bir kullanıma sahip olduğuna dikkat çeker ve birbirinden farklı en az yirmi bir (21) anlamda kullanıldığını belirtir. Bu anlamlar; *zemin, alan, boşluk, mülkiyet, dünya, uygunluk, saygınlık, değer, lokasyon, ülke, verimlilik, derece, zemin, anılar, durum, düşünce, etki, kötü, haddini bilmek, mevki-makam, değer, özgürlük* olarak belirtilebilir. O halde yer için, bireyin, bir grubun ya da toplumun hem somut ve soyut hem de olumlu ve olumsuz çok boyutlu duygu yüklü anlamlar şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda alan, zemin, coğrafi konum gibi somut anlamların yanı sıra, mevki-makam, değer, saygınlık ya da cennet ve cehennem gibi farklı soyut anlamların da yüklendiği bir kavramdır (Özgen, 2022c, s. 5). Bununla birlikte yer kavramı, fiziksel ve mekânsallıktan öte, tanışıklığı, ilişkiselliği, var olma biçimini/sebebini, hatta bazen aidiyeti, arzu-yu, sevmeyi içeren akıldaki bir deneyim olarak da tanımlanabilir. Samuels’in sözleriyle ifade etmek gerekirse “yer”, her zaman bir gönderme eylemidir ve “yerler” kişinin projeksiyonundaki referans noktalarından ne daha fazla ne de daha az olanıdır (Samuels 2014, s. 30-31).

Yer kavramı ile bağlantılı olan temel kavramlar ise *yer duygusu* ve *yer bağlılığıdır*. Bu iki kavramın beslendiği kavramsal örüntüler ise *yer kimliği*, *yer bağımlılığı* ve *yer aidiyeti* olarak tanımlanabilir (Şekil 1). Ayrıca bu kavramlar arasında çeşitli geçişkenlikler olduğu, birbirinden beslendikleri ve dolayısıyla aralarında simbiyotik bir etkileşimin olduğunu da vurgulamak gerekir. Fakat tüm bu kavramları kapsayan yer duygusu için şemsiye terimini kullanmak uygun bir tanımlama olabilir.

Yer duygusu, bir yerin ruhunu (içsel anlamını) ifade eden ve belirli bir çevreye ait niteliklerin, bireylerin duygu ve düşüncelerine yansımadır. İnsanların yer ile kurdukları öznel ve duygu yüklü bir duyumsamadır. Birey veya çeşitli gruplar için belirli anlamların yüklendiği sosyokültürel izlerin, zihinde depolanan farklı hatıra ve yaşanmışlıkların da dâhil olduğu etkileşim ve deneyimler (Özgen, 2022c, s. 8), içten ve yakın duygusal temsillerle yer bağlılığını oluşturur. Çalışmak için gittiği Almanya’dan, her fırsatta doğup büyüdüğü ailesini ve köyünü ziyaret eden bir işçinin yaşadıkları bir *yer bağlılığı* örneğidir.

Şekil 1. Yer Duygusunu Oluşturan Başlıca Tematik Kavram ve Bağıntısız Örüntüleri (Özgen, 2022, s. 10).

Yer bağlılığı başlıca üç kavram örüntüsüyle tanımlanabilir: *Yer kimliği*, *yer bağımlılığı* ve *yer aidiyeti* (Şekil 1). *Birincisi*, yeri temsil eden en belirgin özelliktir ki bu özellikleri birden fazla olabilir. Örneğin Antakya, “medeniyetlerin birlikte yaşadığı şehirdir” ya da “Doğu Akdeniz’in en önemli ticaret merkezlerindedir” gibi ifadeler bu şehrin toplumsal ve ekonomik dokusunu serimleyen birer yer kimliği örneklerindedir. *İkincisi*, birey, toplum ya da devletler arası ihtiyaçların niteliği (Özgen, 2022c, s. 19) ve hem rıza hem de zorunluluğa

dayalı yaşamsal form ve süreçleri ifade eden *yer bağlılığı* kavramıdır. Belli bir yaşın altındaki çocukların ebeveynlerine, Türkiye'nin enerji alanında İran ve Rusya'ya, Irak ve Suriye'nin de sınır aşan sular (Zap, Dicle ve Fırat nehirleri) konusunda Türkiye'ye bağımlı olmaları gibi, doğal kaynak, siyasal ve iktisadi faaliyetlere dair uygulamalar da *yer bağımlılığı* için örnek verilebilir. Üçüncüsü ise bireyin bir çevreye, coğrafi alana, gruba, topluma ya da nesneye ilişkin hissettiği yakınlık ve ait olma duygusudur. Evim, köyüm, sendikam, yurdum vs. derken kastettiğimiz şey esasen belirli bir deneyime ve tarihsel arka plana sahip bir etkileşim ve duygusal paylaşımdır (Özgen, 2022c, s. 22), diğer bir ifadeyle yere özgü bir aidiyet duygusuna sahip olmaktır. O halde bireyin yer ile kurduğu aidiyet duygusunun gelişmesi, belirli his, algı, deneyim, paylaşım ve tüm bunların kesişimidir. Bireyin bilişsel ve duygusal anlamda etkileşimde bulunduğu yerle bütünleşmesi, onunla tamamlandığını hissetmesi yer aidiyetinin en belirgin özelliklerindedir. İnsanın yer ile etkileşimi, yere dair bir duygunun gelişimini etkilediği gibi, bu tür deneyimlerle birlikte yere ait duygu yüklü anlamların form değiştirmesi de olağan bir durumdur.

Yer aidiyeti, deneyimleyenler tarafından yerin bireysel duygularla yüklenmiş hali, bir yerle duygusal bir bağ kurmayı ve oraya duygusal olarak ait olmayı içerir. Sergilediğimiz davranışlar ve yerleri deneyimleme biçimlerimizle üretilen anlamların etkisi üzerinden aidiyet duygusunu inşa eder. Fakat bir yerde ortaya çıkan sosyal ilişkilerin sağladığı aidiyeti, o yerin özgün özelliklerinden kaynaklanan aidiyetten ayırmaktadır. Bu tartışmaya eklenen zaman faktörüyle Wong'un (2023) da işaret ettiği gibi, yerlerin zaman boyutu mu yoksa yersel boyutunun mu daha önemli olduğu konusunda bir tartışma ortaya çıkmıştır. yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti üzerine yapılan çalışmalarda, yerin sadece zaman-yer ayrımıyla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda içsel olarak da çeşitlilik gösterebileceği vurgulanmaktadır. Özellikle teknolojinin yaşantımıza entegre olmasıyla birlikte, yerler artık sanal ortamlarda da deneyimlenebilir hale gelmiştir. Benzer çalışmalar yer aidiyetini farklı kavramsal perspektiflerle incelemiştir. Örneğin Glenn Albrecht, Sartore, Connor, Higginbotham, Freeman, Kelly, Stain, Tonna and Pollard'ın (2007) tanımladığı *solastalji* (*solastalgia*) kavramı, bireyin sevdiği yerden çevresel nedenlerle ayrıldığında yaşadığı melankoliyi ifade eder. Bu kavram, çevresel değişimlerin psikolojik, yer duygusuna ve kimlik süreçlerine etkilerini inceler. Nostaljinin itici gücüyle tetiklenen *solastalji*, bireyin yerle arasına giren ihlâl hissini yarattığı çevresel stres ile iç sıkıntısı arasındaki bağlantıyı ortaya koyar ve böylece psikolojik sağlık ve duygusal durumunu tetikleyen yönlerine değinmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin kapsamı belirlenirken hem fiziksel mekân ve yerin hem de içsel ve çok boyutlu bireysel ve sosyal ilişkilerin kesişimini kapsayacak şekilde bir tasarımda bulunulmuştur. Bu kapsamda, çalışmaya katılmayı kabul eden on bir depremzede ile ortalama kırk- kırk beş (40'-45') dakika süren yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları, *yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen faktörler* ve *kentsel mekân ve meskenlerin yeniden inşasında dikkate alınması gereken unsurları anlamak* başlıkları altında iki grupta hazırlanmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın üç temel amacı vardır. Birincisi, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve “ merkezli ilçelerinde meydana gelen (aynı gün saat 04:17 ve 13:24'te) ardışık iki depremden etkilenen illerde yaşayan ve depremleri bizzat deneyimleyen bireylerin yer duygusu ve aidiyetine ilişkin temel bağlam ve değişimleri analiz etmektir. İkincisi, depremi doğrudan deneyimleyen katılımcıların yaşadıkları yere ve coğrafi çevreye yönelik aidiyetlerinin değişimler geçirip geçirmediğini anlamak ve yer duygusuna dair bağıntıları çözümlenmektedir. Üçüncüsü ise katılımcıların sahip oldukları bu duygu durumlarının, deprem sonrasında, yaşamsal mekânların (konut-barınma ve kamusal alanlar dâhil) inşasına ne tür etkide bulunabileceğine dair değerlendirmelerde bulunmaktadır. Günümüzde, yaşama dair çeşitli konularda, özellikle gelişmekte olan veya geri kalmış ülkelerde geleneksel yaklaşımların dışındaki coğrafi perspektiflerin ihmal edildiği bir gerçektir. Bu nedenle çalışmada, yer ve duygu durumunu içeren coğrafi bakış açısından yararlanarak, konuya dair

çözümlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Bu perspektif, aynı zamanda olay ve süreçler kadar, bireyin yer ile kurduğu duygu yüklü anlamlar ve dolayısıyla aidiyet kavramına bağlı farklı ölçekteki konuları anlamak için de yararlı bir araç olarak değerlendirilebilir. Buna göre çalışmanın odağında; depremi deneyimleyen katılımcıların yaşam alanlarının yeniden inşasında yer ve duygu kavramlarını içeren aidiyet mefhumuna ilişkin anlam ve örüntülerin derinlikli bir şekilde analiz edilmesi yer almaktadır. Bu amaçla, ilk olarak etik kurul izni alınmıştır (Protokol Numarası: 378548; Tarih: 08.08.2024). Araştırmaya veri seti temin etmek için gönüllülük esasına dayalı olarak, 6 Şubat 2023 depremlerini deneyimlemiş olma kriterine uygunluk gösteren ve araştırmaya katkıda bulunmak isteyen 11 depremzede katılımcıyla 9-15 Ağustos 2024 tarihleri aralığında görüşülmüş ve aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- Merkez üssü Kahramanmaraş olan ve on bir ili (Adıyaman, Osmaniye, Gaziantep, Hatay, Adana, Şanlıurfa, Malatya, Diyarbakır, Kilis ve Elazığ) etkileyen 6 Şubat 2023 tarihli ardışık iki depremin, bu illerde yaşayan yurttaşların yer duygusuna ilişkin yer aidiyetine ve duygu durumlarına etkileri nedir?
- Katılımcıların yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti ve duygu durumundan hareketle, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen yerlerin yeniden inşa edilmesinde bu tür duygu ve örüntülerinden nasıl ve ne derecede istifade edilebilir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma desenine uygun şekilde tasarlanmıştır. Nitel çalışmalarda amaç, nicel araştırmaların odaklandığı türden kapsamlı ve geniş bir örneklem ağını içeren veya sonuç olarak genellemeye varmak değil, konuya dair özü ve derinliği çözümlenmektedir (Özgen, 2022a, s. 158). Nitel araştırma ifadesi, kapsamlı bir şemsiye görevi görür ve birçok analiz türünü kapsar. Bu analizlerden biri de içerik analizidir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir çözümlenmedir (Tavşancıl ve Aslan 2001, s. 22). Diğer bir ifadeyle çeşitli materyallerin içeriğine dair anlamları analiz etme, sistemli bir şekilde tasnif etme ve sayısal verilerle destekli bir değerlendirme ve yorumlama işlemidir. Bu makalede de araştırma probleminin çözümüne temel oluşturacak veriler; 6 Şubat 2023 tarihli ve merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan ardışık iki büyük depremi deneyimleyen katılımcılarla (Tablo 1) yapılan *görüşmeler* yoluyla elde edilmiştir. Katılımcıların gönüllü katılım sağladıkları ve özgürce ifade ettikleri görüşlerine dayalı olarak temin edilen veriler, *içerik analizi* tekniğiyle çözümlenmiş ve anlamsal bütünlük oluşturacak şekilde ana kategori ve alt kavramsal boyutlar şeklinde tasnif edilmiştir. Buna göre, nitel araştırmalarda veri analizi, analiz edilecek verilerin uygun hale getirilmesini, kodlanmasını ve ilgili kodların temalara indirgenmesini ve en nihayetinde görselleştirilmesini içeren bir dizi süreci ifade eder (Cresswell 2013, s.180). İçerik analizine ilişkin diğer çözümlenmeler ise *tematik içerik analizi* (meta-sentez) tekniği ile yapılmıştır. Bu teknik ile amaç, konuya ilişkin çözümlenme, açıklama ve tanımlamalara bağlı olarak, var olan nitel bilgiyi kapsamlı hale getirmek ve iletmeştir. Dahası, elde edilen nitel bulgulardan daha net ve derinlikli anlamlar elde etmek ve ilgili literatüre katkıda bulunmaktır.

Araştırma Sahası ve Katılımcılar

Katılımcılar, 6 Şubat 2023 tarihinde, merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık (Mw 7,8) ve Elbistan (Mw 7,7) ilçelerinde meydana gelen (İstanbul Teknik Üniversitesi 6 Şubat 2023 Depremleri Ön İnceleme Raporu/ İTÜ, 2023) ardışık iki büyük depremi deneyimleyen yurttaşlardan oluşmaktadır. Aynı gün ve dokuz saat arayla meydana gelen iki büyük deprem, on bir (11) ilde etkili olmuş ve resmi kayıtlara göre 53.537 yurttaşın

can kaybına neden olmuştur (İçişleri Bakanlığı, 2024). Bu depremlerle birlikte depremezdelerin *yer aidiyeti* ve duygusunda ne tür kırılmaların yaşandığını, yerleşim alanlarının yeniden inşa edilmesi sırasında ne tür beklentilerin dikkate alınması gerektiğine dair duygusal beklentilerin karşılanması açısından önemli ve gerekli olduğu için *amaçlı* örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemde, mevcut sorunun analizlerine ulaşmak için konuya ilişkin temel dinamiklerin ayırt edici nitelikleri üzerinden problemin çözümüne ulaşılması hedeflenir (Patton 2014, s. 174). Bu veçhe ile katılımcıların belirlenmesinde öncelik, bu depremi ağır şekilde deneyimlemiş illerdeki katılımcılarla birlikte yürütmenin daha uygun olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca, görüşmelerin daha hızlı ve etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için “*kolay ulaşılabilir* örnekleme” (*convenience sampling*) (Creswell, 2014) yönteminden yararlanılmıştır. Bu planlamaya bağlı olarak; 15 Şubat – 28 Ağustos 2024 tarihleri aralığında, Hatay (4), Adıyaman (2), Malatya (3), Kahramanmaraş (1) ve Adana (1) illerinde depremi deneyimleyen toplam on bir (11) depremzenin görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu illerin ve katılımcıların seçilmesinde, 6 Şubat 2023 depremini deneyimlemiş olmakla birlikte özellikle depremin yıkıcı büyüklüğü dikkate alınmıştır (TMMOB/ Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 2023). Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde, ifade edilen görüşlerin (deprem sonar yaşanan korku, endişe duyguları, bulunulan ili terk etme ifadelerin tekrara düştüğüne dair izlenimin anlaşılması üzerine katılımcı sayısı on bir (11) kişiyle sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru katılımcıların sosyodemografik özellikler ile depremi deneyimledikleri yer ve deprem sonrasında yaşamlarını sürdürdükleri coğrafi birime ilişkin bilgileri içeren detaylar Tablo 1 ve sosyodemografik faktörlere yönelik kavram ağı ise Şekil 14’te yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Eğitim Düzeyi	Gelir durumu*	Katılımcının depremi deneyimlediği / taşındığı yer
1	Kadın	43	Emekli	Üniversite	Alt -Orta	Hatay/Ankara
2	Erkek	36	Memur	Üniversite	Alt -Orta	Kahramanmaraş/Antalya
3	Erkek	36	Öğretmen	Üniversite	Alt -Orta	Adana/Ankara
4	Kadın	44	Ev hanımı	İlkokul	Alt	Adıyaman/Gaziantep
5	Erkek	26	Öğrenci	Lise	Alt -Orta	Malatya/Antalya
6	Erkek	23	Öğrenci	Üniversite	Alt	Malatya/-
7	Erkek	23	İnşaat işçisi	Lise	Alt -Orta	Malatya/-
8	Kadın	35	Bankacı	Üniversite	Alt -Orta	Adıyaman/Gaziantep
9	Kadın	27	Turist reh.	Üniversite	Alt	Hatay/Kırklareli-Kütahya
10	Kadın	24	ISG Tek.	Üniversite	Alt -Orta	Hatay/Gaziantep-Ankara
11	Erkek	45	Satış müd.	Üniversite	Orta	Hatay/-

* Gelir durumu, alt gelir grubu; asgari ücret (17.002 TL) ve altında olanlar, alt-orta gelir düzeyi; 17.002 TL-30.000 TL arası, orta gelir grubu ise 30.000 TL ve üzeri olarak belirlenmiştir. Gelir grupları, görüşmelerin yapıldığı tarihteki (9 -15 Ağustos 2024) resmi ücretler dikkate alınarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

6 Şubat 2023 tarihli depremin yarattığı büyük yıkımlar sonrasında deprem mağduru bireyler, yer duygusu ve aidiyetlerine ne tür anlamlar yükledikleri ve yaşadıkları yere dair ne tür duygu yüklü anlam ve kırılmalar deneyimlediklerini anlamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Derinlemesine görüşme tekniği, konuyla ilgili hazırlanmış görüşme sorularından yararlanarak, katılımcıların iç dünyalarını anlamak, sahip oldukları bilgi, deneyim ve davranışlarına dair duygu ve düşüncelerini kapsamlı bir şekilde öğrenmektir (Özgen, 2022a, s. 161). Bu bağlamda, katılımcılarla yapılan (9 -15 Ağustos 2024) görüşmelerin 2'si yüz yüze, 9'u ise *zoom video konferans platformu* üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan başlıca sorular şunlardır:

- Deprem sonrasında evinize ve yaşadığınız çevreye dair hissettiklerinizi paylaşıyor musunuz?
- Deprem, hayatınızı geçirdiğiniz, kendinizi ait hissettiğiniz yerlere dair duyduğunuz aidiyeti nasıl etkiledi?
- Deprem sonrasında evinizi ve yaşadığınız şehri terk etmek isteyip istemediğinizi (neden ve nasıl) paylaşıyor musunuz?
- Deprem sonrasında yaşam alanları yeniden inşa edildiğinde, duygusal bağınızı yansıtacak bu mekânlarda ne tür unsurların (aileniz, eviniz, binalar, arkadaşlarınız, kafeler gibi) bulunmasını istersiniz?

Verilerin Analizi

Nitel veri, araştırmacılar tarafından araştırılan konuya bir açıklık getirmek veya soruna bir çözüm üretmek adına, tasarlanan sistematik yapının en önemli süreç ve aparatlarından (Özgen, 2022a, s. 159). İçerik analizinde, içeriği birbirine benzer verileri, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve okuyucunun anlayacağı şekilde organize ederek yorumlamak amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan içerik analizi tekniği, konuya dair derin ve örüntüsel bir çıkarsamadır. Katılımcıların görüşleri veya herhangi bir dokümanın içeriğine ilişkin analizlerde tespit edilen çeşitli kavram ve örüntüler arasındaki ilişkiselliğin anlamlı ve tutarlı bir şekilde açıklanarak tanımlanmasıdır (Özgen, 2022a, s. 184). Bu anlamsal bütünlük ve tutarlılığı elde etmek pek kolay değildir. Çünkü içerik analizi, hacimli olan nitel materyali temel alarak tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veriye indirgeme ve anlamlandırmayı içermektedir (Patton, 2014). Bu bağlamda, katılımcıların görüşlerini yansıtan cevaplar, içerik analizi tekniğiyle ve dört aşamada gerçekleştirilmiştir.

Birincisi, öncelikle yüz yüze ve zoom video konferans platformu üzerinden yapılan görüşmeler dijital ortamda kayıt altına alınmış ve bu görüşmeleri Word metne/düz yazıya çevirmek için de Windows uygulama setinden yararlanılmıştır. İkinci aşamada, bu görüşme kayıtları Word dosyasına aktarıldıktan sonra, her bir katılımcının dosyası sırasıyla kodlanarak (K1, K2 ...K11) tasnif edilmiş ve dijital ortama transfer edilen görüşme metinlerindeki teknik yazım hataları giderilmiştir. Üçüncü aşamada, her bir katılımcının sorulara verdiği cevaplar dikkatli bir şekilde okunmuş ve konuya dair anlamlı bir bütünlük oluşturan “kavram ve ifadeler” filtre edilerek, çeşitli kavram kategorileri oluşturulmuştur (Özgen, 2013, s. 28). *Dördüncü* ve son aşamada ise, kodlanan veriler benzerlik ve farklılıklarına göre tematik kavramlar altında toplanmış ve frekans (*f*) değerlerine göre kavram ağları oluşturulmuştur. Bu temaların analizini derinleştirmek için de katılımcı görüşleri doğrudan alıntılanarak metne aktarılmıştır.

Bulgular

6 Şubat 2023 Depremi'nde Yer Duygusuna İlişkin Yer Aidiyetini Etkileyen Faktörler

Deprem, maddi ve manevi etkileri nedeniyle negatif deneyimlerin ağırlıkta olduğu doğal olaylar ve insan kaynaklı ihmalkârlıklardır. Depremler, büyüklük ve şiddetine göre değişmekle birlikte, bireylerin yer deneyimlerini ve yere ilişkin geliştirdikleri yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini de etkilemektedir. Fakat bu aidiyetin nasıl ve hangi veçhe üzerinden geliştiğinin anlaşılması önemli bir gerekliliktir. Çünkü deprem ve yer aidiyeti arasındaki bağıntıya dair analizler üç ayrı kategori altında ele alınmıştır. Katılımcı ifadelerinden elde edilen bu ana kategoriler: *Fiziksel*, *Duygusal* ve *Sosyomekânsal* ana faktörler şeklinde tasnif edilmiştir. Bu faktörler benzer şekilde; Yi-Fu Tuan'ın (1974) mekânın fiziksel özelliklerinin aidiyete yönelik etkileri, Relph'in (1976) bireyin mekânla kurduğu duygusal ilişki ve Massey'in (1994) sosyal deneyim ve mekansal etkileşimlerin karşılıklı ilişkisi üzerinden belirlenmiştir.

Fiziksel Faktörler

Depremın yıkıcı etkileri ve bunların sonuçları genellikle can ve mal kayıpları şeklinde kategorize edilmektedir. Başta ev ve araba olmak üzere, insanların yaşamlarını birinci dereceden etkileyen mal ve mülkün yıkıma uğraması, dahası, kentsel yaşam alanlarının da varsıllarıyla birlikte, neredeyse tamamen kaybolması temel fiziksel görüngüler olarak sayılabilir. Ancak, depremzedelerin ilk yüzleştikleri sadece fiziki yapıların kaybı değil, aynı zamanda duygu yüklü anlamlarla yerlerle bağıntılı olarak şekillenmiş aidiyetlerinin kaybıyla da yüzleşebilmektedirler. Bu durum, depremzedelerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen fiziksel faktörler olarak, yapıların sağlamlığına ilişkin bilgileri de içermektedir (Şekil 2). Nitekim K5 nolu katılımcının da belirttiği gibi:

“Deprem bölgelerinde üç kattan daha yüksek bir yapıya izin vermezdim, zemin ne kadar sağlam olursa olsun, çünkü zemini sağlam yüksek katlı binalarda insanlar çok korkuyor... Apartmanın yaşı yılı ve sağlam olması bunlara bakıyorum sağlam olmayana zaten girmiyorum kendimi buralara ait de hissedemem”. (K5)

Depremın etkisinin karşısına getirilen zemin sağlamlığı gibi yapıya ilişkin beklentilerin yanı sıra kentin dokusuna ve fiziksel mekâna yönelik faktörler de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. K1 ve K2 nolu katılımcıların ifadeleri buna örnek verilebilir:

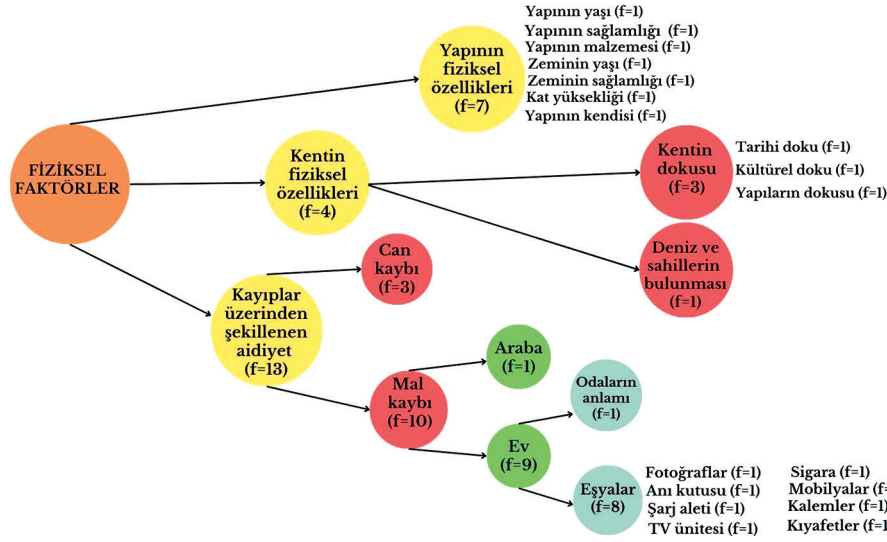
“Ben tamamen betonlarla kaplı bir yerde ikamet etmek istemiyorum... Deniz ortamı (istiyorum)”. (K2)

“Eski Antakya gitti, mesela bir tarih, tarihi bir dokuydu orası”. (K1)

Yapılardan evin dış yapısı kadar içinde bulunanlar da aidiyetin temel yapı taşı ve kurucuları olarak işlev kazanmaktadır. Kimi zaman evimizde kahvemizi içtiğimiz köşe kimi zaman o kahveyi içmek için giydiğimiz ve dinlendiğimiz pijamalar kimi zaman da bir anı kutusu yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin tamamlayıcısı olabilmektedir. Aynı zamanda güvenli ve tanıdık bir mekândan mahrum kalma, eşyaların kaybından doğan geçmişin parçalarının yitirildiği hissiyatı K10'un ifadelerinde belirginleşmektedir:

“Mesela benim kendi yatak odam olsun, odamdaki eşyalarım kıyafetlerim hepsi orada kaldı bırakmak zorunda kaldım. Orada benim anılarım vardı fotoğraflarım öğrencilikten ilkokuldan kalan kalemim olsun hepsini sakladığım bir anı kutum vardı. Anı kutumu bile alıp getiremedim mesela, hepsi kaldı bunlar da kişide yani ben de çok büyük bir eksiklik yaratıyor. Yani anıları silinmiş gibi oluyor insanın ve gerçekten yıpranıyorsunuz bir yerden sonra” (K10).

Deprem doğal bir olaydır, fakat siyasal sorumluluklarla ilişkili ve beşeri kaynaklı bir afetdir. (Şekil 2)'de görüldüğü gibi depremdeki maddi kayıpların yapı yoğunluklu olması nedeniyle binaların ve zeminin sağlamlığı, yaşı, malzemesinin yanı sıra, bu yapıların bulunduğu iller ve buralardaki fiziksel kayıplar yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen başlıca fiziksel faktörler olarak tanımlanabilir.

Şekil 2. Yer duygusuna İlişkin Yer Aidiyetini Etkileyen Fiziksel Faktörlere İlişkin Kavram Ağı

Duygusal Faktörler

Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen duygusal faktörler, olumlu ve olumsuz duygular olarak iki kategoride ele alınmaktadır. Olumsuz duygular ise üç ayrı kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; *korku* (Akpolat, Kaya, Çalışkan ve Karaağaç, 2021), *kayıp* ve *diğer duygular*dır. İnsanların bedensel ve ruhsal bütünlüklerinin bozulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı anda ortaya çıkan korku duygusunun gerekçeleri farklı olabilmektedir. Bunlardan ilki depremin tekrar deneyimlenmesi ve artçı depremlerin devam etmesine bağlı olan korkudur. Diğer bir korku, Tuan'ın (1979) *topophobia* (yer korkusu) kavramıyla ilişkilendirilebilecek olan, sevdiklerini ve işini kaybetme korkusudur. Bu korku, bireylerin yaşadıkları mekânda güvende hissetme duygularının sarsılmasıyla ortaya çıkar. K5, K8 ve K10 numaralı katılımcıların görüşleri de bu düşünceyi destekler niteliktedir:

“O aidiyet hepten gitmedi fakat ilk üç ay belki altı ay diyebiliriz o aidiyet biraz sarsıldı... Depremler bir kere olur biterdi ama bu öyle olmadı ardından daha büyük daha şiddetli bir şekilde deprem oldu daha çok yıkılan bina oldu sonra ardından artçılar”. (K5)

“İşimi kaybetmekten korkuyordum... İşte Genel Müdürlüğü arayın işte şurayı arayın bilgi verin müdürüme işimi kaybetmek istemiyorum dediğimi hatırlıyorum. Çünkü çok korkuyordum hani her şeyimi kaybettim işimi de yaparım gibi. (K8)

“Her yerin yıkıma uğradığını gördüğümüzde sevdiklerimizi kaybettiğimizin haberini duymak çok büyük bir travma yaratıyor... Sürekli artçıların meydana gelmesi orada yaşadığımız çaresizlik belli başlı sorunlar vardı. Barınma ve yeme ihtiyaçları gibi problemler nedeniyle mecburen gitmek zorunda kaldık”. (K10)

Başlangıçta ortaya çıkan korku duygusunu, daha sonra kaybetme duygusu takip etmektedir. Depremzedelerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen duygusal faktörlerin başında aile ve yakın çevre bireylerinin (aile bireyleri, akraba, arkadaş ve komşu) kaybı ön plândadır. K4 nolu katılımcının da belirttiği gibi:

“Depremin şokundasın her şeyini kaybetmişsin en başta akrabalarını, komşularını yani çok kayıp var” (K4)

Kayıplar ve korkular aynı temeldedir. İnsanların sevdiklerini yakın aile bireylerini kaybetmesiyle alâkalıdır. Mevcut kayıpların korkuyu tetikleyen kaybetme korkusuna dönüşmüştür. Can ve mal kaybını takiben en çok yerlerin kaybı aidiyette etkili faktör olarak belirlemiştir. İnsanlar evlerini, iş yerlerini, okulları, sahilleri, kafeleri ve diğer birçok yerin kaybını ve bu kayıpların yer bağlılığı üzerindeki negatif etkisini deneyimlemiştir.

tir. Aynı zamanda geçmiş yaşantı ve deneyimlerin kaybının bileşik deneyimlendiğini ifade eden katılımcılar için yerler sadece ontolojik ya da fiziksel varlıkları bakımından kayba uğramazlar aynı zamanda -gelir düzeyi ve yüksekliği ile ilişkili olarak- alansal genişliği takiben yaşamsal konfor kaybı ile de ilişkilendiği K1, K6, K7 nolu katılımcı görüşlerinde de görülmektedir.

“Bir şeye ihtiyacın var onun nerede olduğunu da bilmiyorsun, kendi büyüdüğün şehirde yabancı oluyorsun” (K6)

“Benim evim üç yüz metrekare idi. Şu an yüz metrekarelik bir evde yaşıyorum. Yani o sıkışmışlığı hissediyorum orada yaşam alanı daha genişti hareket alanımız daha genişti” (K1)

“Şu an gitmek istemiyorum (eve), çünkü orada bir arkadaşım yok, orada tek başıma oturmak bana saçma geliyor” (K6)

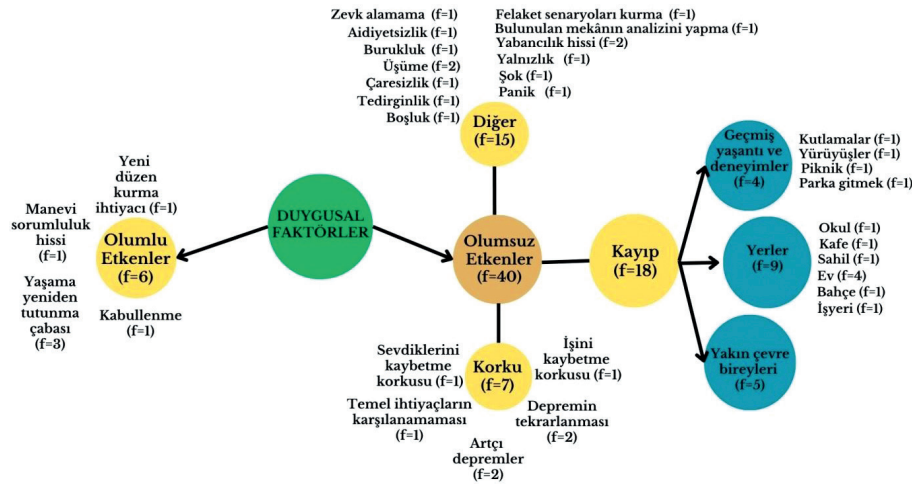
Çevresel değişimlerin neden olduğu melankoli, huzursuzluk ve aidiyet kaybı duygusunu tanımlayan *solastalgia* (*solastalji*) kavramı, korku ve kayıplardan sonra en fazla ifade edilen duyguların (sırasıyla); boşluk hissi, çaresizlik, soğuk havadan kaynaklı üşüme hissi, yalnızlık ve tedirginliktir. Bu noktada çevresel değişimlerin neden olduğu huzursuzluk ve iç sıkıntısını içermesi ve aynı zamanda şok ve panik, burukluk, zevk alamama, yerlere ve kişilere karşı yabancılaşma hissi, felâket senaryoları kurma ve bulunulan fiziksel mekânın analizinin yapılması noktalarında toplanması bakımından önemli görülmektedir:

“Biz üç gün iki gece arabada yattık. Üçüncü gün bir tırın dorsesinde yattık ve çok soğuktu” (K1)

“Sonra ben geri Malatya’ya dönünce bu sefer de yalnızlık duygusu başladı” (K7)

“Şehrime döneceğim ama bir boşlukta başkasının hayatını yaşıyor gibiyim” (K1)

“Her an birşey olursa diye endişeleniyorsunuz kapı açık mı, kolon var mı üstümde bu şekilde düşünerek önce oturduğum mekânı analiz ediyorum” (K8)

Şekil 3. Yer Duygusuna İlişkin Yer Aidiyetini Etkileyen Duygusal Faktörlere İlişkin Kavram Ağı

Deprem her ne kadar olumsuz duygu ve deneyimler yoğunlukta olsa da yaşamın devam etmesi insanları bir noktadan sonra kabullenme ve telafi çabasına yönlendirmektedir. Bu telafiler (Şekil 3)’te görüldüğü üzere kimi zaman bireyin kendi düzenini yeniden kurması olarak kendini gösterirken kimi zaman da kentlerin/şehirlerin ve diğer yaşam alanlarının inşasında kendini göstermektedir:

“Çocuklar gelsin biraz oyun oynayalım, benimle konuşabilirsiniz hem biraz dertlerinden uzaklaşsınlar diye uğraştım... Yani orada gidip ağladığım zaman bir işe yaramayacaktı... Bir yerin düzelmesine katkı yapacaksam oraya destek olmam lazımdı” (K9)

Doğal afetlerin yıkıcılığı etkisinde insanların olumsuz duyguların ağırlığını taşıması beklenen sonuçlardan biridir. Bu nedenle depremzedeler aidiyetlerini etkileyen faktörlerden olumsuz ifadeler daha fazla sayıdadır ve daha fazla çeşitlilik göstermiştir. Deprem negatif bir olay olsa da insanlar hayatlarını idame ettirebilmek için bir süre sonra yeni düzen inşası ile yüzleşmek durumunda kaldıkları zaman kabullenme (Dinç, 2024) ve bu nedenle kayıpları telafi çabasıyla yeni düzen kurma ihtiyacı ve manevi sorumluluk hissi, yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini etkileyen duygusal faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Sosyomekânsal Faktörler

Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini belirleyen sosyomekânsal faktörler arasında özellikle insanın 'doğup büyüdüğü yer' olarak tanımlanan memleket, bireylerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ancak bu etki, memleketin sadece coğrafi konumu ve fiziksel varlığı ile sınırlı kalmamaktadır aynı zamanda bireylerin sosyal ilişkileri, kültürel bağları ve kişisel kimlikleriyle iç içe geçmiş kompleks bir yapıyı yansıtmıştır:

"Nereye gidersem gideyim birlikte vakit geçirdiğim insanlar olduğu sürece oraya aitmiş gibi davranmayı seviyorum" (K6)

"Ben ve ailem burada doğduk burada ölelim istiyoruz. Büyüdüğümüz yer burası, burada ölüp burada da gömülelim diyoruz" (K10)

Ek olarak bu yerlerde yaşanmışlıklara ve anılara sahip olmak, kendi evinde gibi hissedebilmek, düzenli bir işe sahip olmak, kentin imkânlarından yararlanabilmek ve ikâmet süresinin uzunluğu eşlik etmektedir (Göksoy ve Hacıhasanoğlu, 2023; Relph, 1976). Bir yerde uzun süredir ikâmet eden bireylerin aidiyet düzeyi yüksekliğinin göstergesi olarak (Yurtseven ve Oğuz, 2023; Yılmaz ve Akyüz, 2023) 'şehrim, insanlarım, mahallem' gibi ifadeler kullanmaları yer duygusuna ilişkin yer aidiyetlerinin içselleştirme sürecinin göstergesine dönüşmüştür:

"Kendi çocukluğum ve büyüdüğüm aile yok oldu. Yirmi beş yıldır evliyim, mahalle yirmi beş yıldır yaşadığım mahallem" (K1)

"Mesela şehrimde gittiğimde ablamın bir bahçe evi var orası depremde zarar görmedi işte orada toplanıyoruz" (K1)

"Ya bir ömür geçmiş, sonuçta kendi mahallemde kendi insanlarım olsun isterim" (K4)

Kentin kendisi ve yaşayanlarının birlikte ifade edilmesi mekânın ruhuna sinen duyguların yere nasıl dönüştüğünü ve zamanla birbirleriyle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu yerlerin içindeki günlük deneyim ve kimliğimizin bir unsuru olan mekânsal pratikler, eşyaların düzeni (kıyafetler, TV ünitesi, şarj aleti, sigara ve fotoğraflar) (Seamon, 2015) ve evin düzeni de aidiyetin kurucu öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Evimdeki, işte pencere arasından gördüğüm manzarayı, televizyon ünitesini, o doğup büyüdüğüm yatak odamı, odamdaki eşyalarımı, kıyafetlerimi onların hepsini bırakmak zorunda kaldım. Sonuçta orada benim anılarım vardı fotoğraflarım öğrencilikten ilkokuldan kalan fotoğraflarım, kalemim bunların hepsini sakladığım bir anı kutum vardı. Hepsi kaldı, bunlar da ben de çok büyük bir eksiklik yaratıyor, yani insanın anıları silinmiş gibi oluyor ve gerçekten yıpranıyorsunuz" (K10)

Fiziksel öğeler ve sosyo-mekânsal aidiyetler zamanın ruhunu da yansıtmaktadır. Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini zamansallığı ekseninde deprem öncesi ve sonrasındaki deneyimler bakımından farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Deprem öncesi, deprem anı ve sonrası olarak üç aşamada ele alınabilecek olan zaman faktörünün, öncesi ve sonrasının farkını anlayabilmemizi sağlamaktadır. Elde edilen bulgular deprem öncesine ait deneyimlerde yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin öncelendiğini göstermektedir. Ancak deprem sonrasına ait deneyimlerin duygu ağırlıklı ifade biçimlerinde görünmektedir. Katılımcılara deprem öncesinde ait hissettikleri yerlerden ise en çok ifade edilen konular kentin belirli simgesel noktalarıdır; İskenderun Sahil, Saray Caddesi, Anıt Meydanı, Hatay Meclis ve köprüler ve Uzun Çarşı (Foto 1, 2, 3, 4) bunlara örnek verilebilir.

"Ben bu şehir (Hatay) için bölüm okudum, Hatay benim turist rehberi olma sebebim...Saray caddesi işte eski sokaklar...Uzun çarşı, meclis ve köprüler" (K9)

Kentin simgesel noktalarının yanı sıra bireysel aidiyetlerine sinmiş bireyin varoluş yerlerinden biri de kendi evleridir. Nitekim K3'ün eve bağlılığı ve evde olma deneyimine yüklediği anlam, Seamon'un (2015) sıcaklık, aşinalık, rahatlık ve yenilenme hisseden insanların eylemlerine yansıyan rutinlerin bireye sağladığı köklülüğün önemli olduğu bulgusuyla desteklenmektedir.

“Depremden önce ilk başta kendimi kendi evime ait hissediyordum... Evimde konfor alanımda daha çok rahat ediyorum” (K3)

Kente ait belirli simgesel noktalar bulunmasının yanı sıra yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini kentin bütününe yönelik de oluşabilmektedir. Bu noktada yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinde ev ve kent ait iki ayrı mekânsal ölçek olarak ortaya çıkmıştır. Hem ev hem de kentte yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinde etkili olan sosyo-mekânsal faktörler (Şekil 8)'de görüldüğü gibi; anıların varlığı, yakın çevre bireylerinin varlığı ve doğup büyüdüğü yer olması olarak netleşmiştir.

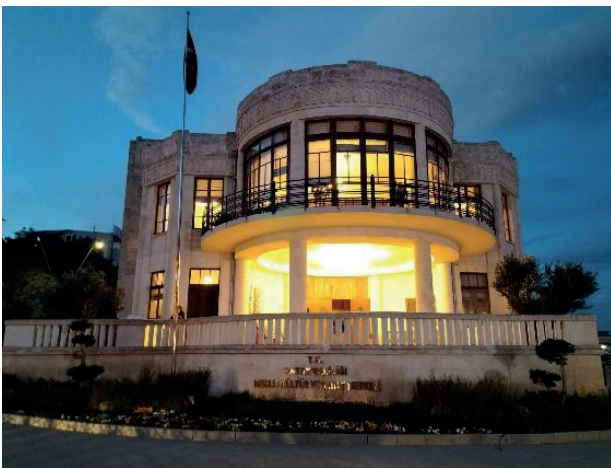
Depremlerin negatif etkilerine karşın topluluk ve dayanışma ağını güçlendirmesi gibi pozitif etkileri bulunduğu ifade edilmektedir. Buradan yola çıkılarak 6 Şubat depreminin depremzedelerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini hangi yönde (pozitif ve negatif) etkilendiğinin anlaşılabilmesi gerekmektedir.

Şekil 4. Saray Caddesi (Hatay)

Şekil 5. Uzun Çarşı (Hatay)

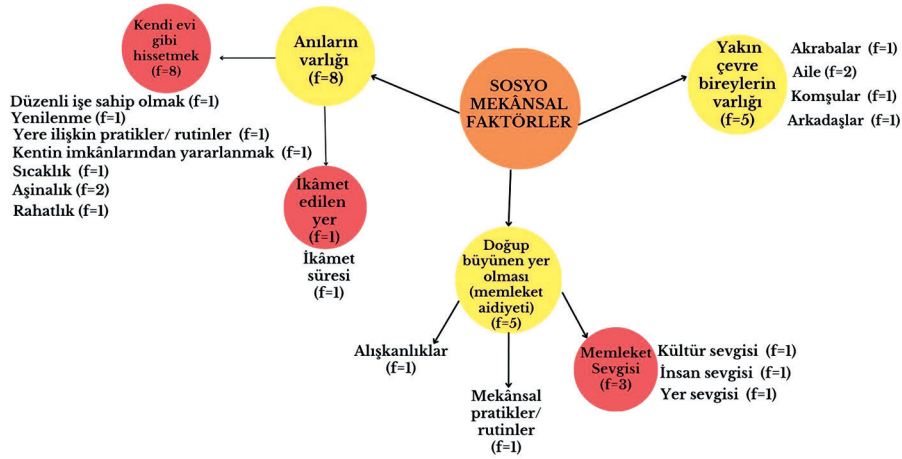
Şekil 6. Meclis (Hatay)

Şekil 7. İskenderun Sahil (Hatay)

6 Antakya Fotoğrafları Saray Caddesi Manzaraları, (2023, 2 Aralık). Erişim adresi: <https://twitter.com/antakyafoto/status/136939130091144806>.

7 Taş, S. (2018, 5 Eylül). Hoşgörü kentinin göz bebeği: Uzun çarşı. Anadolu Ajansı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/hos-goru-kentinin-goz-bebegi-uzun-carsi/1246758>.

Şekil 8. Yer Duyusuna İlişkin Yer Aidiyetini Etkileyen Sosyomekânsal Faktörlere İlişkin Kavram Ağı

Katılımcılara depremin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini hangi yönde etkilediği sorulduğunda sekiz kişi (f=8) negatif üç kişi (f=3) hem negatif hem pozitif bir kişi (f=1) ise pozitif etkilediğini ifade etmiştir. Negatif etkilediğini öne süren K10'un ifadeleri şu şekildedir:

“Her şey bitti ben artık yok oldum diyerek bir hiç gibi hissediyorsunuz. Bu sefer negatif düşüncelere de yönelmiş oluyoruz” (K10)

K5 ise depremin insanlar üzerindeki negatif etkisini kabul etmekle birlikte yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini güçlendiren pozitif eksenini de hesaba katmaktadır:

“O aidiyet biraz gitti. Çünkü sürekli sallantılar oluyordu, yani düşünüyordum acaba başka yere mi gitsek diye bu aidiyeti sarstı fakat kaldıkça insan sarsıntılara da depreme de alışıyor. Yani o aidiyet hepten gitmedi fakat ilk üç ay belki altı ay kayboldu diyebiliriz” (K5)

aidiyetinde negatif veya pozitif Bu noktada yer bir etkiye sahip olmasında artçı depremler ve depremlerin devamlılığının etkisi olduğu görülmektedir. K2 ise depremlerin kendisinin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetine herhangi bir etkide bulunmadığını belirtmiştir (Dinç, 2023; Varnacı Uzun, 2024):

“Ben işte otuz beş yaşında memleketime dönmüştüm ve oradaki yaşam standartları, insanlar benim daha önceki yaşadığım yerden çok farklı, orası benim için gurbet” (K2)

Ancak sekiz katılımcının depremin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini negatif anlamda etkilediğini ifade etmesine rağmen “Deprem sonrası yaşadığınız evinizi veya kenti terk etmek istediniz mi?” sorusuna on bir katılımcıdan sadece ikisi terk etmek istediğini belirtmiştir. Bu nedenle terk etme isteği ve etmeme isteğinin altında yatan nedenler sorulmuştur. Bu nedenler arasında en çok tekrar edeni sosyal ilişkilerden temelini alan yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti düzeyinin yüksekliği olmuştur:

“Hiç istemedim buraya gelmeyi, eşim ve çocuklarım geldiği için geldim...Kendi şehrimde kalmayı tercih ederdim halâ da öyle niye dersiniz ne bileyim oraya adapte olmuşum” (K4)

8 Borazan, A. E. (2022, 25 Mart). Sinemadan meclis binasına: Hatay meclis kültür sanat merkezi, Fırat Haber. Erişim adresi: <https://gazete.firat.edu.tr/sinemadan-meclis-binasina-hatay-meclis-kultur-sanat-merkezi.html>.

9 Borazan, A. E. (2022, 25 Mart). Sinemadan meclis binasına: Hatay meclis kültür sanat merkezi, Fırat Haber. Erişim adresi: <https://gazete.firat.edu.tr/sinemadan-meclis-binasina-hatay-meclis-kultur-sanat-merkezi.html>.

Yere yönelik tanıdıklık/aşinalık nerede ne yapacağını bilmenin, bilişsel bilginin sahipliğiyle ilgilidir (İnalhan ve Finch 2004). Dolayısıyla deprem ile birlikte yeni yerlerin deneyimlenmesi bir endişe unsuruna dönüşmektedir. Farklı kentlerde farklı yerlerin deneyimlenmesinin kendisi bir endişe unsuru iken doğup büyüdüğü ve yaşadığı kentte kaybolma, yerleri tanımakta zorlanma ve yabancı gibi hissetmenin mekânsal bellek üzerinde bozucu etkide bulunma potansiyeline sahip olduğu görülmüştür:

“Ben çarşıya çıktığımda işte istediğim eşyayı burada bulurum diye gittiğim hiçbir yerde bir eşya bulamadan geri dönüyorum... Bakırcılar çarşısına ihtiyacım var. Eskiden bildiğim samimi olduğum bir esnaf dükkânı vardı, şimdi oraya gidersin ama bir gün gidebiliyorsun. Yarın da bir şeye ihtiyacın var onun nerede olduğunu da bilmiyorsun. Kendi büyüdüğün şehirde yabancı oluyorsun onu anladım” (K6)

“Fotoğraflara bakıyorum, taa ki saat kulesini görene kadar saat kulesinin çevresini tanıyamıyorum” (K8)

“İlk depremden sonra bu şehirde kaybolduğumu hatırlıyorum... Şehrin bütün sokaklarını neredeyse ezbere bildirdim ama ben bu şehirde ilk defa kayboldum” (K7)

Depremzedelerin yaşadıkları kenti terk etmeyi istememelerinin bir diğer nedeni de karşı tarafa -yanına gittikleri tanıdıklar/ diğer insanlar- yük olmayı istememelerinden kaynaklanmaktadır. Yaşadığı kenti terk etmek isteyen iki katılımcıların gerekçelerinden olan aidiyetin yokluğu, başka yere duyulan aidiyetin mevcudiyeti ve sorumlulukların bulunması olarak sıralanmıştır:

“Şehirde kalmamızın asıl ihtiyaç sahiplerine daha fazla yük olacağını düşünüyordum... Kaldığımız evde dâhil. Hani sonuçta gıdalar geliyor ve bu gıdalar biz orada kaldığımız sürece onlara üç gün yetecek ama biz olunca iki gün bir buçuk gün yetiyordu” (K8)

“Ben zaten depremden önce de şehirden ayrılma düşüncesindeydim. Depremde süreci hızlandırmış oldu” (K2)

“Bırakıp da gidemedik. Çünkü hayvanlarımız var, inek var, tavuk var” (K6)

Depremzedelerin deprem anındaki korku ve endişe gibi negatif duyguların ve artçı depremlerin etkisiyle yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti sarsılmış olsa da bu durumun geri dönme isteklerini yok etmediği açıktır. Aidiyet duygusunun devamlılığı ve zaman zaman güçlendirilmesi, yeniden inşa ve yeniden yapılandırma süreçlerine yönelik çeşitli çabaların ortaya çıkmasına da neden olmuştur.

Depremzedeler, her ne kadar depremin hasarları ve yıkıcılığı ile yüzleşmeler yaşasalar da yaşadıkları yere geri dönme istekleri kaybolmamıştır. Bunu takiben geri döndükleri süreçte yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini iki yolla inşa etmeleri mümkün gözükmektedir. Yeni yerler üzerinde yeni aidiyetlerin oluşması veya kentlerin eski varlıklarına (kentsel simgeler, noktalar, heykeller, sokaklar, dükkânlar vd.) en yakın olabilecek şekilde restore edilmesidir. Bu kapsamda yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin deprem sonrasında da devam ettiği yerlerden biri cadde ve sokaklardır (Gümüş, 2022):

“Mesela Saray Caddesi sağlam olsa kimse niye yılbaşı ağacı süslüyoruz demez Antakya’da herkes Hristiyanlarla beraber Noel kutlar” (K9)

“Niyazi Mısri Caddesi, Tefik Temelli Caddesi, Merkez Kışla, Fahri Kayahan Caddesi (Malatya) vardır mesela arkadaşlarımızla oraya genelde kafeler için giderdik ama şu anda baktığım zaman orası da yıkılmış” (K6)

Şekil 9. St. Pierre Kilisesi ve Habib-i Neccar Camii (Hatay)

Şekil 10. Niyazi Mısri Caddesi (Malatya)

Şekil 11. Merkez Camii (Adıyaman)

Şekil 12. Tarihi Maraş Çarşısı (Kahramanmaraş)

10 Fotoğraf, K9 nolu katılımcı tarafından araştırmacıya gönderilmiştir.

11 Cihan, Y. (2012, 7 Ekim). Malatya'da Niyazi Mısri caddesi yeniden düzenlendi. Yurthaber. Erişim adresi: <https://www.mynet.com/malatya-da-niyazi-misri-caddesi-yeniden-duzenlendi-180100466248..>

12 Neredekal Adıyaman Çarşı Camii. (2007, 10 Ocak). Erişim adresi: [https://www.neredekal.com/adiyaman-carsi-camii-gezilecek-yer-detay/.](https://www.neredekal.com/adiyaman-carsi-camii-gezilecek-yer-detay/)

13 Tarihi Maraş Çarşıları Kahramanmaraş. (2014, 29 Ağustos). Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kahramanmaraş/gezilecek-yer/tarihi-maras-carsilari>.

Caddeleri çarşı-dükkanlar ve mahalle aidiyeti (Göksoy ve Hacıhasanoğlu, 2023) takip etmektedir. Mahalle yapısına duyulan özlem komşuluk ilişkileri gibi sosyal bağları içeren ilişkiler üzerinden sosyal bağların güçlülüğünün işaretidir. Bu bağları güçlendirecek bir diğer unsur da bireylerin mahallelerine özgü örneğin 'baharat kokusu' gibi duyuşal deneyimlerdir (Uzun, 2024). Bu deneyimler mahalleye özgü olanı önelemektedirken yerel çarşı ve dükkanlardan bahsedilmesi mekânsal ve tarihsel sürekliliğin korunmasının önemini vurgulamaktadır:

“Evlerimizin mahalleler şeklinde geri gelmesini isterim” (K4)

“Mesela Uzun çarşı baharat kokar ve o baharatları şehir dışında bulamazsın” (K9)

“Aynı çarşı, aynı yer, aynı Malatya ha mümkünse eski dükkanlar da yerinde kalmalı” (K5)

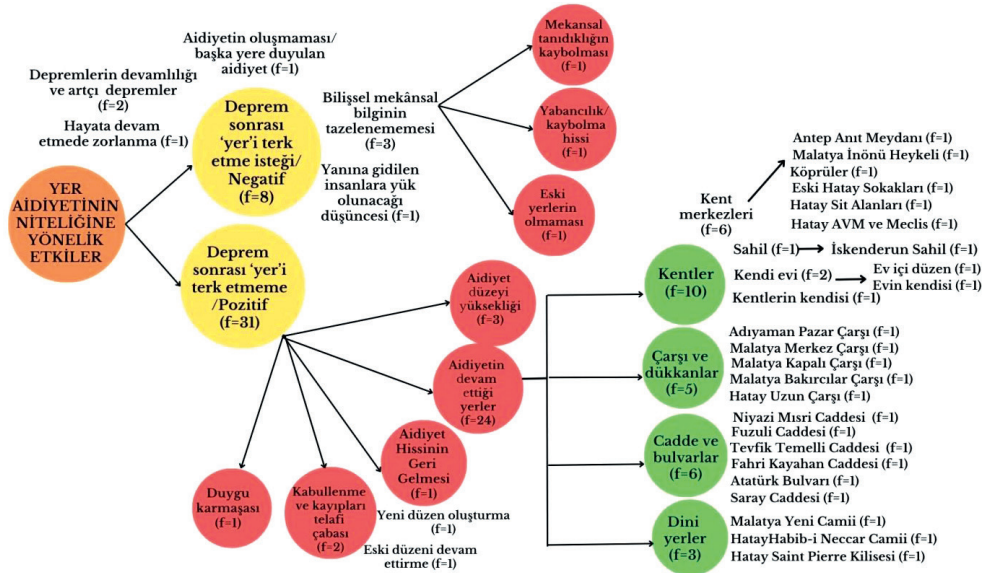
Bunları takiben katılımcılar (Şekil 13)'te de görüldüğü üzere kendi evlerini, kent merkezlerini, sahilleri ve dini mekânları (kilise ve cami) (Diker ve Erkan, 2017) tekrar görmek istemektedir. Bu mekânlar, bireylerin günlük aktivitelerinde yer tutmaları ve kamusal alanların yeniden canlandırılma ihtiyacı bakımından önemli görülmektedir. Günlük aktivitelerin geçmişe uzanan bir kolu olarak bir bölgenin tarihsel ve kültürel kimliği kolektif hafızada yer edinimini sağlayabilmektedir:

“Sahil boyunca yürürdük. AVM'mize giderdik. Oturup banklarda sohbetimizi ederdik. Arkadaşlarımızla deniz kenarında hava alırdık mesela buraların onarılması beni çok mutlu eder” (K10)

“Şöyle, tarihi, kültürel, Arap kiliseler... Bizde bir tane fotoğraf var istiyorsan bu arada sana görseli iletebilirim ben o fotoğrafa çok âşıktım (Foto 3.). Kiliseyle caminin minaresi aynı anda görünüyor” (K9)

Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin deprem sonrasında da devam ettiği yerler içerisinde kentlerin kendisi bir bütün olarak belirlemektedir bu noktada Şekil 13'te görüldüğü üzere yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti vurgusu özellikle ön plâna çıkmaktadır:

“Ankara'ya kızım için gittim. Dediğim gibi orada da yani beş ay kalabildim. Hatay-Antakya'ya gidip geliyordum, yerimde duramıyordum.” (K11).

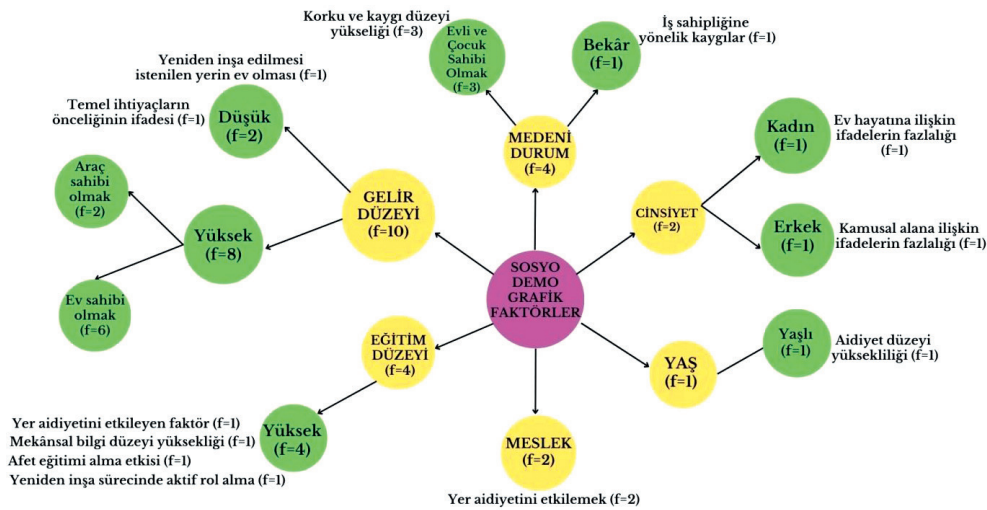

Şekil 13. Yer Duygusuna İlişkin Yer Aidiyetinin Niteliğine Yönelik Etkilere İlişkin Kavram Ağı

Nitekim Uzun Çarşı'da kentte yaşayan tüm grupların bir arada ticaret yapması, Müslüman, Arap Alevileri (Nusayriler), Arap Hıristiyanlar, Sünni Araplar, Sünni Türkler, Ermeniler, Yahudiler, Çerkesler ve Afganistan'dan göç eden Afganların bir arada yaşaması (Kaypak, 2014), Roma ve Bizans döneminde Hristiyanlık Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde İslâmiyet etkisiyle şekillenen cami ve kiliselerin varlığını (çeşitli dini ve etnik zenginlikleri) (Doğruel ve Leman 2009; Eraslan 2024) hoşgörü (Eykaç, Dalgın ve Çeken, 2015) çerçevesinde uzun yıllardır sürdürüyor olması, hem Hatay'ın UNESCO Barış Kenti olarak seçilme nedenini hem de Hatay'a yönelik yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin yüksekliğini açıklayıcı niteliktedir. Hatay'ın yanı sıra Adıyaman'da da aidiyet düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir:

“Bir şey olsun da Malatya'ya geri döneyim diye fırsat kolluyordum. Evime geri döneyim diye isteğim vardı” (K7)

Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin farklı mekânsal ölçeklerde (ev, mahalle, kent, il) oluşabildiği görülmektedir. Özellikle ev aidiyetinin kadın katılımcılarda belirginleşmesi yerlerin cinsiyetlendiğini ve toplumsal cinsiyet rollerinin buna göre düzenlendiği ifadeleriyle uyum göstermektedir (Butler, 2005). Elde edilen bulgulardan yola çıkarak 6 Şubat 2023 depreminin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetine yönelik duyguları kısmi olarak sarsmakla birlikte deprem yerlerine duyulan aidiyet düzeyinin halâ yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bu kaybı telafi etme çabası olarak yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini artırmaya yönelik bilinçli çabalar da izlenebilmektedir.

Şekil 14. Yer Duygusuna İlişkin Yer Aidiyetini Etkileyen Sosyodemografik Faktörlere İlişkin Kavram Ağı

Sonuç

Deprem sonrasında, yerleşim alanlarının ve meskenlerin yeniden inşasında, yerel toplulukların yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin ve bağlılığının önemli olduğu ve bu durumun aynı zamanda göç yoluyla demografik düzensizliğin artmasını kısıtlayabileceği söylenebilir. O halde sosyal ve mekânsal düzenin yeniden yapılandırılmasında bu faktörlere de odaklanmak, yol gösterici olabilir. Bu minvalde üç temel kavramsal boyut tespit edilmiştir: Fiziksel, duygusal ve sosyomekânsal boyut.

Araştırma kapsamında, depremin katılımcıların tamamının yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini olumsuz etkilediği ancak yine de depremi deneyimledikleri yeri terk etmeyi düşünmediklerini beyan etmeleri önemli bir ayrıntıyı, yani yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini ve yer bağlılığını yansıtan bir durumu yan-

sıtmaktadır. Yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti ve bağlılığının yanı sıra, hafızaya kazınmış anılar, rutinlerden türemiş alışkanlıklar, yerleşik bir toplum içinde kurulmuş sosyal ağlar ve bilinirliğin sağladığı güven duygusu bireylerin yaşadıkları coğrafyanın derinlemesine bir parçası olmalarına katkıda bulunmuştur. Bu durum, negatif bir olay olan depremin, insanların yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini tamamen ortadan kaldıramadığını göstermektedir. Ancak, bu durumun aksine, geçmişteki kentsel mekânların, yapıların ve insanların artık bulunmamasının, mekân, yer ve bellek arasındaki bağları zayıflatma potansiyeli göz ardı edilmemelidir. Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin sağlam temeller üzerine kurulduğu durumlarda bile, aidiyet bazen sarsılabilir, ancak bu durum tamamen yok olmadan, hatta aidiyetin güçlenmesine olanak tanıyacak dönüşümlere de yol açabilmiştir.

Sosyo-demografik faktörlere göre, evli ve çocuk sahibi olmanın kaygı ve korku düzeyine etkide bulunduğu, bekâr bireylerin ise iş ve istihdam ile ilgili endişeler taşıdığı görülmüştür (Şekil 14). Gelir düzeyi düşük katılımcıların temel ihtiyaçlarını öncelediği, yüksek gelir düzeyine sahip olanların ise kısmen de olsa mülkiyet sahipliğinin avantajlarından yararlandığı tespit edilmiştir. Eğitim düzeyinin yüksekliği, bireylerin mekânsal bilgi ve afete yönelik bilinç düzeylerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca, erkeklerin kamusal alana yönelik ifadelerinin fazlalığı ile kadınların ev hayatına ilişkin yer aidiyetlerine yönelik söylemlerinin mekânın cinsiyetçi bölümlenmesini ortaya koyduğu gözlemlenmiştir.

Mevcut aidiyetin, farklı mekânsal ölçeklerde ve yer isimlerine karşı duyarlılıkları içermesi, depremin sosyal etkilerini göstermesi bakımından mevcut çalışmalarla uyumlu olmakla birlikte, bu çalışma kapsamında fiziksel mekânın yanı sıra sosyal mekânın etkilerine yönelik daha fazla vurgu içermesi, yer bağlılığına ilişkin kavramları mekânların yeniden inşasında kullanması, bu bağlılığa yönelik değişimleri de dikkate alması ve disiplinlerarası katkıyı hedeflemesi bakımından farklılaşmaktadır. Katılımcılara yöneltilen geri dönmek istedikleri yerlerle ilgili verilen cevaplarda en çok simgesel yerlerin Hatay iline ait olması, şehre duyulan aidiyetin belirleyici bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatay'a yönelik aidiyet düzeyi yüksekliğinin nedenleri arasında; kentin tarihi dokusu, deniz manzarası ve dini mekânların varlığı ile kültürel farklılıkların birlikteliğine dayalı hoşgörü ve toleransın mekânsal pratikleri olarak öne çıkmaktadır.

Katılımcıların yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini belirleyen faktörler, illere göre farklılıklar göstermiştir. Hatay'da, yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti mekânsal semboller ve unsurların yanı sıra, fiziksel ve sosyal mekânları birleştiren duygu yüklü anlamlarla ifade edilmiştir. Buna karşılık, Adıyaman'daki depremzedelerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini daha çok yakın çevre bireyleri ile ilişkileri, özellikle akrabalık ve komşuluk bağları üzerinden şekillenmiştir. Bu bulgular, 6 Şubat depremi sonrasında meskenlerin yeniden inşa sürecinde, illerin hatta mahallelerin ve diğer mekânsal ölçeklerin kendi dinamikleri içinde değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, yeniden yapılanma sürecinde her bir bölgenin veya mahallenin, kendi yerel bağlamı, kültürel özellikleri ve sosyal ilişkileri içerisinde özgün yaklaşımlara göre tanzim edilmesinin ne kadar önemli olduğunu ve bu tanzimin sosyomekansal dinamikleri içinde coğrafi mekânın önemini göstermesi bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Deprem sonrasında farklı illere taşınan bireylerin, yeni yerleşim yerlerinde “depremzede” kimliğiyle etiketlenmesinin hiyerarşik sosyo-mekânsal ilişkilere bağlı ve bağımlı kaldıkları, duygusal anlamda basıklandıkları belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılarda yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin yüksek olmasını etkileyen faktörler arasında “depremzede” kimliğinin getirdiği sosyal ve psikolojik dinamikler önemli bir role sahiptir. Bu kimlik, bireyin deprem sonrası toplum içindeki algısını etkileyerek, yer duygusuna ilişkin yer aidiyeti oluşturma sürecini şekillendirmiştir. “Depremzede” kimliği, bireyin toplum içinde yardıma muhtaç, savunmasız, kimsesiz veya hatta dışlanmış bir konumda olma algısını içermesi bireyin kendi güçsüzlüğünü ve ihtiyaçlarını ön planda hissetmesine neden olabilir. Bu nedenle birey kendini yerel toplumla etkileşim içinde değil, yardıma muhtaç bir konumda görebilir. Bu nedenle toplum içindeki destek

ve empati anlayışının artırılması gerekliliği ile birlikte bu durumun yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin yüksekliğinde belirleyici rol oynadığı görülmüştür. Katılımcı görüşleri, kentsel yeniden inşa sürecindeki tercihlerin, sıfırdan inşa etme yerine mevcut yapıları koruma yönünde bir “restore etme” eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini belirleyen faktörler ve yeniden inşa sürecinde depremzedelerin bulunmasını istediği yerler arasındaki aynılık dikkat çekicidir. Örneğin, deniz ve sahil alanlarının, yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin oluşumunda önemli bir role sahip olduğunu ifade eden katılımcılar yaşamak istedikleri yerlerde yine deniz ve sahil gibi unsurların olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum, depremzedelerin, yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini ve yerlerin yeniden inşasında mevcut unsurları koruma isteğini yansıtmaktadır.

6 Şubat 2023 depremi, kentlerin yeniden inşası sürecinde fiziksel, duygusal ve sosyomekânsal faktörlerin yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin kurulması ve devam ettirilmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, aynı zamanda nüfusun ilgili yerlerden göç etmesinin de bir öncülü olabilir. Deprem genel anlamda olumsuz deneyimlere yol açmış olmasına rağmen, yer duygusuna ilişkin yer aidiyetini tamamen yok etmediği gözlemlenmiştir. Bu süreçte yer duygusuna ilişkin yer aidiyetinin devam etmesi, geçmişin nostaljisine olan talebi ortaya koymaktadır; bu da yeniden inşa sürecinin o yere ilişkin bilgiye sahip olmayan politikacılar, yöneticiler ve planlamacıardan ziyade depremzedelerin talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmesinin önemini göstermektedir.

Kaynakça

- Akpolat, Y., Kaya, G., Çalışkan, A. ve Karaağaç, Ş. (2021). İzmir deprem afetinden etkilenenler üzerine sosyolojik bir araştırma: Depremle ilgili toplumsal bilinci etkileyen faktörlerin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 723-753. Doi: <http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.841864>.
- Alakuş, İ. ve Erdoğan, N. Ö. (2023). 1960 Sonrası resim sanatında mekânsal aidiyet temsili olarak eşya. *Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi*, 3(7), 59-79. Doi: 10.29228/iletisimvesanat.64781.
- Albrecht G, Sartore G-M, Connor, L., Higginbotham, N., Freeman, S., Kelly, B., Stain, H., Tonna, A. ve Pollard, G. (2007). Solastalgia: The distress caused by environmental change. *Australasian Psychiatry*, 15(1), 95-98. Doi: 10.1080/10398560701701288.
- Aldrich, D. P. (2012). Social, not physical, infrastructure: The critical role of civil society after the 1923 Tokyo earthquake. *Disasters*, 36(3), 398-419. Doi: 10.1111/j.1467-7717.2011.01263.x.
- Aliağaoğlu, A ve Yılmaz Çıldam, S. (2017). Balıkesir’de şehirselleşme: Şehirselleşme problemlerinin tespitine yönelik bir araştırma. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 37(22), 35-52. Doi: 10.17295/ataunidcd.281658.
- Antakya Fotoğrafları Saray Caddesi Manzaraları, (2023, 2 Aralık). Erişim adresi: <https://twitter.com/antakyafoto/status/136939130091144806>.
- Ar, M. (2021). Mekân, yer ve yersizlik kavramları üzerine bir inceleme. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 7(14), 8-25.
- Ayhan, D. (2022). *Mekânsal aidiyet ve mekân sosyolojisine yeni bir bakış*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Behera, J. K. (2023). Role of social capital in disaster risk management: A theoretical perspective in special reference to Odisha, India, *International Journal of Environmental Science and Technology*, 20(3), 3385-3394. Doi: 10.1007/s13762-021-03735-y.
- Biswas, R. (2023). A brief overview of Türkiye Earthquake: insight into the building damage. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://arxiv.org/pdf/2305.13321v1>.
- Borazan, A. E. (2022, 25 Mart). Sinemadan meclis binasına: Hatay meclis kültür sanat merkezi, *Firat Haber*. Erişim adresi: <https://gazete.firat.edu.tr/sinemadan-meclis-binasina-hatay-meclis-kultur-sanat-merkezi.html>.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet belası*. (1. Baskı). (B. Ertürk). İstanbul: Metis Yayınları.
- Cihan, Y. (2012, 7 Ekim). Malatya’da Niyazi Mısri caddesi yeniden düzenlendi. *Yurthaber*. Erişim adresi: <https://www.mynet.com/malatyada-niyazi-misri-caddesi-yeniden-duzenlendi-180100466248>.

- Cresswell, T. (2013). *Geographic thought: A critical introduction*. UK: John Wiley & Sons.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). California: SAGE Publications.
- Dinç, Y. (2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası yeniden yapılanma sürecinde yere bağlılığın değerlendirilmesi: Antakya (Hatay) örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (83), 45-57.
- Dinç, Y. (2024). Yer değiştiren yerleşmeleri hümanist coğrafya perspektifinden okumak: Bozkır filmi içerik analizi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 53, 157-184, <https://doi.org/10.32003/igge.1465894>.
- Diker, M., Erkan, N. Ç. (2017). Kent kimliğinde ibadet yapıları: Antakya Örneği. *Planlama*, 27(2):180-192, Doi: 10.14744/planlama.2017.74755.
- Doğruel, F. ve Leman, J. (2009). "Conduct" and "councer-conduct" on the Southern border of Turkey: Multicultural Antakya. *Middle Eastern Studies*, 45(4), 593-610. Doi: 10.1080/00263200903009650.
- Entrikin, J. N. (1976). Contemporary humanism in geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 66(4), 615-632. Doi: 10.1111/j.1467-8306.1976.tb01113.x.
- Eraslan, A. (2023). Depremleri sonrasında 'birlikte yaşama kültürü' bağlamında 'Hataylılık' kent aidiyeti ve yerellik. *Antropoloji*, (48), 59-73. Doi: 10.33613/antropolojidergisi.1475826.
- Eykay, İ., Dalgın, T., Çeken, H. (2015). İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Antakya'nın Değerlendirilmesi. *Journal of Life Economics*, 2(2), 59-74.
- Geçkili, P. (2015). Aidiyet üzerinden mekân-insan ikiliği ve dönüşüm pratikleri, *Arkitera*, Erişim adresi: <https://www.arkitera.com/proje/aidiyet-uzerinden-mekan-insan-ikiligi-ve-donusum-pratikleri/>.
- Göksoy, S. K. ve Hacıhasanoğlu, O. (2023). Sosyal sürdürülebilirlik ilkelerinin yere aidiyet parametresi ile değerlendirmesi: İstanbul Bahçelievler Merkez Mahallesi. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 33-56. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2704207>.
- Gümüş, N. (2022). Kır-kent üzerinden yer duygusunu okumak: İzmir örneği. N. Özgen (Ed.). *Yer ve duygu* içinde (s. 117-155), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hayden, D. (1997). *The power of place: Urban landscapes as public history* (2nd Ed.). Cambridge: MIT Press.
- Taş, S. (2018, 5 Eylül). Hoşgörü kentinin göz bebeği: Uzun çarşı. *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/hosgoru-kentinin-goz-bebegi-uzun-carsi/1246758>.
- İçişleri Bakanlığı. (2024, 8 Şubat). *Türkiye'nin birlik ve dayanışma gücü depremle sındı, asrın felaketi asrın dayanışmasına dönüştü!*, Erişim adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-birlik-ve-dayanisma-gucu-depremlerle-sinandi-asrın-felaketi-asrın-dayanışmasına-donustu8>.
- İnalhan, G. ve Finch, E. (2004). Place attachment and sense of belonging. *Facilities*, 22(5/6), 120-128. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1108/02632770410540333>.
- İstanbul Teknik Üniversitesi. (2023, 17 Şubat). 6 Şubat 2023 Depremleri ön inceleme raporu. Erişim adresi: https://haberler.itu.edu.tr/docs/default-source/default-document-library/2023_itu_deprem_on_raporu.pdf.
- Kalkan, M. (2019). *Geçici-kalıcı konut bağlamında deprem sonrası yeniden yapılaşma stratejileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. Erişim adresi: <https://avesis.ogu.edu.tr/yonetilen-tez/5a082130-e89f-4c46-941d-7d7ed66a3825/gecici-kalici-konut-baglaminda-deprem-sonrasi-yeniden-yapilasma-stratejileri>.
- Kaypak, Ş. (2014). Antakya'nın kent kimliği açısından irdelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-392. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19556/208658>.
- Kırman, F. (2023). Deprem sonrası travmatik stres tepkileri ve sosyal medyada yansımaları. *Antakiyat*, 6(1), 15-30. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/antakiyat/issue/78038/1288869>.
- Köşker, N. (2018). Mekân ve yer. N. Özgen (Ed.). *Sosyal coğrafya* içinde (s. 77-104). Ankara: Pegem Akademi.
- Tarihi Maraş Çarşıları Kahramanmaraş. (2014, 29 Ağustos). Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kahraman-maras/gezilecekyer/tarihi-maras-carsilari>.

- TMMOB. (2023). 6 Şubat 2023 Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu 23 Şubat 2023. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/mo06022023depremtespit.pdf>.
- Ley, D. (2014). Social geography and social action. (2nd Ed.). D. Ley, M.S. Samuels. *Humanistic geography-prospects and problems*, New York: Routledge.
- Meteoroloji Mühendisleri Odası. (2023). *Beka sorunu ve afetler*. Erişim adresi: <https://meteorolojimuh.org.tr/wp-content/uploads/2024/09/mayis2023.pdf>.
- Mutch, C. (2023). How schools build community resilience capacity and social capital in disaster preparedness, response and recovery. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 92, 103735. Doi: 10.1016/j.ijdrr.2023.103735.
- Neredekal Adıyaman Çarşısı Camii. (2007, 10 Ocak). Erişim adresi: <https://www.neredekal.com/adiyaman-carsi-camii-gezilecek-yer-detay/>.
- Özgen, N. (2013). A qualitative research on perception of geography by training teachers of geography: Sample of Turkey. *Higher Education of Social Science*, 5(1), 25-34. Doi: 10.3968/j.hess.1927024020130501.4580.
- Özgen, N. (2020). Davranışsal coğrafyada temel kavramlar. N.Özgen ve S.Coşkun. (Ed.). *Davranışsal coğrafya içinde* (s. 1-51), Ankara: Pegem Akademi.
- Özgen, N. (2022a). Nitel araştırmalarda verilerin toplanması ve analizi (3. Baskı). N. Özgen (Ed.). *Beşeri coğrafyada araştırma yöntemleri ve teknikler içinde* (s. 158-199). Ankara: Pegem Akademi.
- Özgen, N. (2022b). Neo-klasik paradigmlar ve coğrafya bilimine etkileri. N. Özgen. (Ed.). *Beşeri coğrafyada araştırma yöntemleri ve teknikler içinde* (s. 200-266), Ankara: Pegem Akademi.
- Özgen, N. (2022c). Yer duygusu ile ilgili temel kavramlar. Özgen. (Ed.). *Yer ve duygu içinde* (s. 3-40), Ankara: Pegem Akademi.
- Özgür, E. M. (2021). Türk beşeri coğrafyasında ihmal edilmiş bir paradigma: Hümanist coğrafya. *Ege Coğrafya Dergisi* 30(1), 205-224, Doi: <https://doi.org/10.51800/ecd.892187>.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (3. Basım). (M. Bütün, S.B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.
- Sadece Hatay. (2023, 13 Aralık). İskenderun ve Karaağaç Sahil ve Havadan Görüntüler [Video]. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=wPmrdvRXoQc>.
- Samuels, M.S. (2014). Existentialism and human geography. (2nd Ed.). D. Ley, M.S. Samuels. *Humanistic geography-prospects and problems*, New York: Routledge.
- Seamon, D. (2015). *A geography of the lifeworld: Movement, rest and encounter*, London: Routledge.
- Tatli, M. (2023a). Sevinç Çokum'un "Kütahyalı kız" öyküsünde kültürel bellek. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 256-269. Doi:10.22466/acusbd.1301492.
- Tatli, M. (2023b). Göç-Hafıza-Mekân Fenomenolojik Bir Araştırma. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 112-114.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tuan, Y.-F. (1974). *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values*. New York: Columbia University Press.
- Tuan, Y. F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. London: University of Minnesota Press.
- Tuan, Y. F. (1979). *Space and place: humanistic perspective*. In *Philosophy in geography*. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Varnacı Uzun, F. (2024) Antakya'ya yönelik yer duygusu: Şubat 2023 depremleri sonrası gitmek mi zor kalmak mı?. *Ege Coğrafya Dergisi*, 33(1), 1-30.
- Wang, D. and Li, D. (2020). Social capital, policy fairness, and subjective life satisfaction of earthquake survivors in Wenchuan, China: A longitudinal study based on post-earthquake survey data. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18, 1-12. Doi: 10.1186/s12955-020-01594-8.

- Wong, B. (2023). Exploring the spatial belonging of students in higher education. *Studies in Higher Education*, 1-13. Doi: 10.1080/03075079.2023.2243285.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. ve Bilgili, M. (2024). Yer üzerine: Felsefi hermenötik bir yaklaşım. *Liberal Düşünce Dergisi*, 29, 114, 119-138. Doi:10.36484/liberal.1402268.
- Yıldız, F. ve Dursun, O. (2021). 'Milli bir felâket' ve yaraları sarma çabasında bir basın gazetelerinde 1939 Erzincan depremi ve ulusal dayanışmanın inşası. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (54), 49-76. Doi: 10.47998/ikad.875256.
- Yılmaz, M., Akyüz, N. (2023). Kentleşme ve aidiyet bağlamında sosyolojik bir araştırma: Ankara örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (32), 325-340. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1197256>.
- Yılmaz, Ş. N. ve Karaaziz, M. (2023, Mayıs). Küçük kıyametin izleri: Deprem toplumu ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *1. Uluslararası Deprem Çalışmaları Kongresi* içinde (s. 8-10). İstanbul: Academy Global Publishing House. Erişim adresi: https://www.academia.edu/108003180/Academy_1_uluslararası%C4%B1_deprem_ara%C5%9F%C4%B1rmalar_kongre_kitab%C4%B1.
- Yurtseven, B., Oğuz, D. (2023). Evaluation of the concepts of "Space, Place and Loss of place" through examples. *GRID Architecture, Planning and Design Journal*, 6(2), 805-836.

Araştırmacı Katkısı

Araştırmacı katkısı Serenay Alkan (%50), Nurettin Özgen (%50)'dir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırma kapsamında herhangi bir kişiyle ve/veya kurumla çıkar çatışması/ilişkisi bulunmamaktadır.

Extended Abstract

Purpose

This study continues to examine the deep impacts of two consecutive earthquakes that occurred in the Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş on February 6, 2023 at 04:17 and 13:24. The research focuses on three main objectives: First, it shows the basic context and changes in the sense of place and support of the earthquake survivors, how this sense is affected by its distribution, and how their daily lives and social interactions are transformed. The second objective analyzes how the earthquake survivors are traumatized by factors such as the extent of damage, personal losses, effects on daily life, details and difficulties in the reconstruction process and analyzes the psychological and emotional states on these symptoms. The third evaluates how their emotional states affect the reconstruction of the quality of life, including housing and public spaces, and their commitment to the life cycle after the earthquake.

Design Methodology

The research was designed in accordance with qualitative methods in order to obtain the essence and depth of the subject. The data that will form the basis for the solution of the research problem were obtained through semi-structured interviews with eleven (11) earthquake survivors (participants) who experienced two consecutive major earthquakes in the Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş on February 6, 2023. The interviews were conducted face-to-face and via online interview/video conference platforms and with a voluntary participation form consisting two stages of questions. In the first stage, questions were included to determine the effects of the earthquake on the sense of place and emotional state of the earthquake survivors. In the second stage, questions were included to understand the solutions needed for the reconstruction of the places affected by the earthquake, based on the sense of place and belonging of the earthquake survivors in the reconstruction of the places affected by the earthquake. It was observed that the opinions expressed in the interviews with the participants were repetitive and the number of participants was limited to eleven (11). After the interview records were transferred to a Word file, each participant's file was coded in order, spelling errors were corrected and analyzed using the content analysis technique. Content analysis was preferred as a qualitative research method because it allows the objective and systematic examination of the meanings of materials and content. Content analysis is effective in determining meanings based on extensive qualitative material and in bringing similar data together within the framework of certain concepts and themes and organizing them in a way that the reader can understand. After the analysis phase, it was shaped according to the main category and sub-conceptual dimensions in a way that would create semantic integrity. Various conceptual categories were created by filtering the concepts and expressions that formed meaningful connections, related to the subject. The coded data were grouped under thematic concepts based on their similarities and differences and concept networks were created according to frequency (f) values. In order to deepen the analysis of these themes participants opinions were included in the text as direct quotes.

Findings

Physical Factors

1. **Damage to Structures:** The devastating effects of the earthquake include both the physical structures and the personal belongings within these structures. Participants defined the loss of their homes, cars and other personal belongings as physical losses that deeply affected their place attachment. In particular, trust in solid ground and building structures was stated as an important part of the sense of belonging.
2. **The Fabric and History of the City:** The loss of historical structures and the old city fabric damages individuals' emotional ties to the past.
3. **Loss of Personal Belongings:** Since the loss of personal belongings and memories in the house is seen as a part of the sense of belonging, absence of these belongings has led to a feeling of incompleteness.

Emotional Factors

1. **Fear and Anxiety:** The earthquake created fear and anxiety in individuals. These feelings stem from both the recurring tremors and the fear of losing loved ones. Participants stated that the aftershocks following the earthquake shook their sense of belonging.
2. **Losses and Feelings of Emptiness:** The loss of family members and close friends caused deep sadness and loss of belonging. In addition, changes in living spaces and limited living conditions increased feelings of emptiness and loneliness.

3. Local Ties and Social Networks: The social and spatial changes experienced after the earthquake damaged local ties and social relations, negatively affecting the sense of belonging.

Sociospatial Factors

1. Place of Birth and Raising: Hometown, geographical and social characteristics of these places are a strong part of place belonging that shapes the sense of belonging and personal identities of earthquake survivors.
2. Social Relations and Social Ties: Neighborhood relations are important in strengthening place belonging within social relations and social ties.
3. Symbolic Points of the City and History: Symbolic points of the city and historical structures reinforce the sense of belonging. The damage to these structures after the earthquake has shaken the sense of belonging. However, the reconstruction or restoration of these places can contribute to the strengthening of the sense of belonging once again.

Research Limitations

The current study has some limitations. The sample of this study consists only of earthquake survivors who experienced the February 6, 2023, earthquake. Therefore, the research results cannot be applied directly to earthquakes other than the February 6, 2023 earthquake. However, it also offers the opportunity to use it as a research framework for other earthquake research.

Implications

In conclusion, the study highlights the need for a nuanced approach to reconstruction efforts that takes into account the complex emotional landscapes of those who endure such traumatic events. This study demonstrates that earthquakes, as a negative events, cannot completely eliminate people's sense of place. However, the potential for the absence of past urban spaces, structures, and people to weaken the ties between space, place and memory should not be ignored.

Among the earthquake-affected regions, Hatay is the place with the highest sense of place due to the city's historical texture, sea view, religious sites, tolerance based on the unity of cultural differences, and the continuation of tolerance through spatial practices.

The factors determining the sense of place differed according to the provinces. While in Hatay, sense of place was highlighted not only with spatial symbols and elements but also with emotional meanings that unite physical and social spaces, in Adıyaman, the sense of place of earthquake survivors came to the fore by close circle individuals, especially kinship and neighborhood ties. For this reason, it has become necessary for each region or neighborhood to be organized according to unique approaches within its own local context, cultural characteristics and social relations during the reconstruction process. It has been understood that it is important not to ignore the idea that individuals who moved to different provinces after the earthquake were labeled with the identity of "earthquake survivor" in their new settlements, which includes the perception of the individual as needy, defenseless, lonely, and even excluded in society, and that it which includes the perception of the individual as needy, defenseless, lonely, and even excluded. In conclusion, the February 6, 2023, earthquake reveals that physical, emotional, and socio-spatial factors are effective in the establishment and maintenance of place affiliation in the reconstruction process of cities.

Originality/ Value

Existing studies examine earthquakes and related processes through physical factors (buildings, durability, ground structure, etc.). However, earthquakes are phenomena that not only cause physical damage but also have sociological, psychological, and spatial effects. This study differs from other studies in this respect by offering a humanistic and geographical perspective.

It is also considered important in terms of presenting multi-dimensional psychosocial, economic, cultural, and spatial solutions that will minimize the loss of belonging of earthquake survivors and ensure their participation in the existing order in the places and settlements to be rebuilt after the earthquake from a humanistic and geographical perspective.